XXV. évfolyam. 1914. 17/1269. szám.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
Egész évre ... ... kor. 20.—
Félévre ... ... » 10.—
Negyedévre ... ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VIII., Népszinház-utcza 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések felvétele ugyanott.

Budapest, április hó 26.

Krónika.

Glosszák.

— *ápr. 24.*

Csitt, csitt . . . a szajkók elnémultak, a békák és egerek austerlitzi csatája elült és szinte magát féltő rettegéssel nézett minden Schönbrunn felé, ahol — az utolsó bástyafokon, az élet fellegvárában — viaskodott Ferencz József . . . a testével. Tul van a nyolczvanon, suttogták, a corpus elnyütt, a sziv elkopott, az ereket a mész rozsdája futja be és az idegek platina-hálója foszladóban . . . mi lesz ? Mi lesz ? És ha érezték azelőtt, most : *rájöttek*, hogy minden, ami van és ugy, ahogy van, ahogy lett : a Ferencz József vállain pihen, és ha ez a Péter-szikla eldől, ha utána sülyed a korona, amelyből kirétegeződött, akkor minden másképp lesz, jobban, vagy rosszabbul, akárhogy : másképp. Hát persze, tudtuk, hogy az ember halandó, mindenki halandó, és hiába az élet minden önvédelmi harcza, eljön az este, amikor ki kell tüzni a fehér zászlót : legyen békesség. Tudtuk, de Ferencz József . . . Ferencz József, aki már elvégzett egy kis történelmet, amikor a ma élő és haló generácziók eszmélni kezdtek, Ferencz József más volt, a korona sohasem volt annyira inpersonalis, mint most, s Ferencz Józsefre gondolván, nem is annyira gondoltunk, mint intézményre, mintha azt mondanók : Kuria, hadvezetőség, vagy mit tudom én, osztrák-magyar monarchia. Ami nem azt nem jelenti, hogy nem volt cselekvő energia, hogy : a hegytetőn pihen mint a hindu szent, lábát a repkény futja be, feje fölött a vadmadár ver fészket, ellenkezőleg : energia-gócz volt, minden akarat kutfeje, de bölcsen volt az, másokba, alkotmánybá jelentkezően és száz ellenforradalomnál, bécsi kongresszusnál, szent szövetségnél többet tett, hogy a korona a huszadik században is divatos fejviselet legyen. Szinte azt lehet mondani : irigyeltté, kivánatossá tette a koronát a republikánus birodalmakban is, Francziaországban, az Egyesült-Államokban, látván, hogy »igy is lehet«, igy is lehet : czivilizáczió, kultura, szabadság, sok pénz, sok könyv, sok beszéd. Igaz, a hadseregnek kissé nagy a deplacementja s velünk — különösképp — sok baja volt, nemzeti küzdelmet is kellett szervezni a magyar vezénszó miatt. De végre, a »hatvanhét tizenkettő« a királyra bizta a vezénylet, vezérlet és belszervezet megállapitását s ha Ferencz József ehhez ragaszkodott, az csak azt jelenti, hogy nemcsak akkor tartotta meg a törvényt (amelyre, hogy megtartja : megesküdött az élő Istenre, a boldogságos szüz Máriára s annak minden szentjeire), nemcsak akkor tartja meg a törvényt, amikor az az országnak kedves, hanem akkor is, amikor neki kedves. Aztán a hadsereg : mintegy családi relikvia a Habsburgoknál, ereklye, minden dobpergés, minden trombitaszó, hajtóka egy-egy glóriás őst támaszt föl ; családi relikvia, — ha nem is a régi Meine Armee — amelyet büszkén, hiánytalanul, multiplikált erővel akar átadni az utódnak : én a misszióm at bevégezém. És bevégezte : a patrimoniális tulajdonból időt-álló, erős, demokratikus hadsereget fejlesztett ; a saját katona-kortársaira, Schwarzenbergre, Gyulayra, Radetzkyre, Benedekre ugy emlékezik, mint a hátultöltő puskára. Kortársa volt Pálffy Móricznak és hötzendorfi Conradnak, Albrecht főherczegnek és estei Ferencz Ferdinándnak, Gutzkownak és Mengernek, Anastasius Grünnek és Arthur Schnitzlernek, kortársa volt : a szent szövetségnek és a juliusi forradalomnak, a szabadságharcznak és a kiegyezésnek, az abszolutizmusnak és a szoczializmusnak . . . generácziók jöttek generácziára és ő minden generáczióhoz hozzáfiatalodott, minden par ton horgonyt vetett, Tisza Kálmán után jött a fia, Andrássy Gyula után jött a fia, minden elmult, a régi ideálok fölött a világtörténet füve zöldül, minden el mult és Ferencz József maradt, az évei lassan, fáradtan bandukoltak előtte az Idő tejutján, a végtelen országuton és ő . . . mintha semmi köze se lett volna hozzájuk. Tegnap a tegnapé volt, ma a máé, dolgozott, dolgozott, dolgozott s dolgozik ma, a saját testi-magával való guerilla-csatákban . . . egy uralkodó, aki addig dolgozik, mig a mécses ki nem alszik.

*

Az első fecske, az első helyreigazitás kibontotta a szárnyát és nem a kormány, a kisbiró, a viczispán röpitette föl és nem is az a hatalmas harmadik, akinek eljövetelét bölcseink megjövendölték, aki vásárt csinál abból, hogy őt kiirták, meghurczolták, meglincselték ; nem, — az uttörő a kassai függetlenségi párt volt s a helyreigazitást a kassai munkapárti lapnak kellett tüntető körmenetre vinni. Nem igaz, nem igaz, nem igaz, pattogtak a függetlenségiek és a munkapárti lapnak szépen rá kellett pattogni : nem igaz, nem igaz, nem igaz. Helyes : a függetlenségiek éltek a törvénynyel és az emberek mindig jól teszik, ha élnek azzal, amivel

élhetnek; helyes, de mit szól ehhez — Apponyi Albert? A házszabály érvénytelen, de a törvény, amit az érvénytelen házszabály alapján hoznak, annyira érvényes, hogy a függetlenségi párt viszi vérkeresztség alá? Vagy egyszerü munkafelosztásról van szó, Budapesten támadják a rendszert, a házszabályt, a törvényt, Kassán pedig kifacsarják mindezt? Vagy a munkapárti sajtószabadságnak nem árt a törvény, a paragrafusok közt zörgő golyó és akasztófa, a függetlenségi sajtószabadságnak pedig árt? Vagy csak egy sajtószabadság van — és az örökös disztagja a függetlenségi pártnak? Vagy... csak nem akarták Kassán csuffá tenni a törvényt?

*

Az oroszországi nászutazás — ugy látszik — elmarad: a függetlenségi párt mostohaapja — Apponyi Albert — nem adta áldását a frigyhez. Mert Apponyi Albert a hármas-szövetség hive és ösmeri a hont, hol a czitrom virul; ez persze nem jelenti az orosz-barát agitáczió enyhülését, sőt, mint a világlapokból értesülünk, a minap döntő fordulat történt: Félegyháza piaczán tiltakoztak a hármas-szövetség ellen és a jó magyarok mindjárt fölajánlották a barátságot a muszka testvérnek. És hogy a Mózsi zsidónak se legyen skrupulusa, kihirdették, hogy eztán már a zsidót nem fogják apritani Muszkaországban, mert »a szabadságszerető magyarokkal való barátság után a pogrom is megszünik a fehér czár birodalmában«; ami azt jelenti, hogy most már nemcsak Makó, hanem Szentpétervár is közeledik Jeruzsálemhez. Ez ujabb czionista győzelem...

P.

Egy hosszu sóhajtás az élet.

Pajtás, az élet száz apró csapása
Kopog rajtunk, akár a jégeső.
A napfényünk a felhők közt vesző,
S szürkére tompul lelkünk álmodása.

Mi hunyt szemekkel, mozdulatlan állunk,
Lelkünk sok rózsaszirma elfagyott,
S most szótlan várjuk azt a holnapot,
Amely beváltja minden bibor álmunk.

A holnapot, midőn az álmodókat
Aranysugárral kelti majd a nap,
S a sziklán is virágok nyilanak,
S a szellő rózsaillattal czirógat.

Oh, minden holnap százszorszép igéret!...
Csak az a kár, hogy mindig csak ma van...
Álomhintákon ringatom magam...
— Pajtás, egy hosszu sóhajtás az élet!

Szávay Zoltán.

Egy uton.

Irta: REMÉNYI JÓZSEF.

Messze vidéken járt és mindenütt nyomorgott. Amikor már utban volt hazafelé, egy tiroli faluban belebotlott egy magyar globetrotterba, akitől a következő mondatot vitte el magával:

»Szomoru nagyság az, mely elismerésre szorul.«

Otthon hónapokat töltött el. A külföldi emlékei gyakran nyugtalanitották és csodálatosképpen különösen arra a világcsavargóra emlékezett, akivel a tiroli faluban találkozott. Tompa és fásult lélekkel vándorolt az egyik napról a másikra és habár nem várta a hihetetlent, valami szép, természetes és lélekbe ható élményt mégis követelt a sorstól.

A szülővárosában az ismerősei nem szivesen látták. Kifejezhetetlen fölénynyel bánt velük és az apró-cseprő gondjaikon, az életükön átlátott, mint egy tiszta üvegen. Nem szerették.

— Bizony, — mondta hébe-korba valakinek, amikor nem volt marakodó kedvében — erre az óriási ellenszenvre tulajdonképpen rászolgáltam. Nyárspolgári lelkek között ajánlatosabb lett volna eltitkolnom az énemet.

Kenyéradó gazdája egy laptulajdonos volt, aki riporternek alkalmazta.

Könyvet is irt, csodálatosan szép és igaz életvallomásokat gyüjtött a könyvében össze, amelyek azonban nagyon keveseknek tetszettek. A lelke annyira messze járt a környezetétől.

Adósságokból élt. Hitelezőit puszta igérettel le tudta venni a lábukról. Sajátságos mozzanatképpen emlithető meg, hogy pénzügyi dolgokban, annak ellenére, hogy senki nem állt jót érte, bizalmat tudott gerjeszteni azokban a kalmárlelkekben is, akik különben nem adják be egyhamar a derekukat.

A mesterségét nem szerette. Megutáltatták vele azok, akik kontármunkát végeztek azon a pályán, amelyen ő is haladt és amely az ugynevezett kenyérkereső állomáshoz vezetett.

Olyan ember módján élt, aki minden perczben kész arra, hogy elutazzék.

Kádár Jánosnak hivták. A nevét szépnek találta, mert egyszerü volt. Az egyszerüséget azért szerette, mert csak abban látott szépet.

Várt valamire, ami egy nap, egy este betoppant a lelkébe. Egy könyvesboltból bujt ki, összegörnyedve, egy ernyő alatt összehuzódva, mert esett az eső, a bő, széles felöltőjének gallérja fel volt türve, kibujt a könyvesboltból, mint a vakondok a földből.

Egy feketeruhás, fátyolos nő ment el mellette, aki — Kádár láttára — egy pillanatig megállt, merően a szemébe tekintett, azután tovább sietett. Kádár utána. Kiderült, hogy Berlinből, az egyetemi könyvtárból ismerik egymást.

— Igen, — mondta Kádár — nagyon is emlékszem önre. A libbenő járására. Már Berlinben mondtam: a teste olyan könnyü lehet, mint a virág.

Kádár aznap este nagyon sokat beszélt.

— Egy nővel megyek, — villant át az agyán — aki nem ebbe a talajba való, világlátott és valószinüleg... bizonyára... nem, határozottan megértő lélek.

— Egy ideig itt maradok ebben a városban — mondta a nő.

— Unalmas város.

— Rokonaimnál lakom.

Kádár merészen megjegyezte:

— Akkor.... talán duplán unalmas.

A nő mosolygott.

— Menyasszony vagyok — mondta.

— A vőlegénye idevaló?

— Igen. Magyarországon kivül még nem járt sehol.

— Foglalkozása?

A nő nem ütközött meg Kádár kérdezősködésén.

— Pénzügyi fogalmazó — mondta.

— Ön berlini. Honnan ismeri?

— A rokonaim beajánlottak hozzá.

— Szivesen lesz a felesége?

— Annyiban, hogy mindenáron szeretnék asszony lenni.

— És azután? A házasélet? A család? A gyermekek? Erre gondolt-e?

— Erre is gondoltam. A jövőtől nem félek. A jövő mindig csak a másnap. A holnaputánt nem ismerem.

Igy folyt a beszélgetés.

Amikor elváltak egymástól, természetesen egy ujabb találkozásban állapodtak meg. Ezek a találkozások azután hetenként kétszer-háromszor ismétlődtek. Egy tiszta és szüz viszony fejlődött ki közöttük, egy csodás szerelem, egy tartós és állandó egymásragondolás, amelyről ugy érezték, ennek sohasem fog vége szakadni.

Vagy hat heti ismeretség után azt mondta a nő:

— Minek bujkáljunk mi mindig? Bemutatom a nővéremnek.

— Jól van. És a vőlegénye?

— Annak is bemutatom.

Egy délután csakugyan felvitte Kádárt a nővéréhez. A vőlegénye szintén fenn volt a leendő sógorasszonynál. Annak Kádárt ugy mutatta be, mint egy berlini kedves ismerősét, akivel ebben a városban véletlenül találkozott.

A vőlegény bizalmatlan s zárkózott volt Kádárral szemben.

Harmadnap, hogy Kádár a nővel megint találkozott, egy feltünő megfigyelést tett: Elza nem volt kedves és szeretetreméltó, hanem hallgatag, szórakozott és zavart. Végül megmondta, hogy mi furdalta a lelkét.

— A vőlegényem, — mondta — a vőlegényem megtudta, hogy önt uri társaságban nem látják szivesen.

— És?

— És ez bánt engem.

— Miért?

— Az okát is tudom, hogy önt miért mellőzik.

— Miért?

— Mert nem jellem.

— Ez naiv ok. Nincs ember, akire rá lehetne bizonyitani, hogy jellemtelen. Maga azért az okért nem fordulhat el tőlem. Mondja meg a valót.

A nő hallgatott.

Kádár nekimelegedett. Bánatok, szomoruságok, reszkető kétségek, az elrékozolt bizalom és szerelem teperték le a lelkét, kinozta, gyötörte egy bágyadt sejtés, hogy ebben a nőben csalódott, hogy ez épp olyan közönséges, mint azok, akiktől riadozott, akiket félve került. Ezt mondta:

— Ezentul nem találkozunk.

— Csak véletlenül — jegyezte meg a nő bátortalanul.

— Véletlenül?

— Akkor kezet is fogunk egymással.

— Igen.

És hónapok teltek el, anélkül hogy Kádár utjába vetődött volna Elza. Szomoru és borongós napokat élt és annyi utálattal volt minden iránt, amihez kötelességből nyult, amivel foglalkoznia kellett, ami körülvette, hogy riadt madárként kezdett megijedni saját magától és a jövőjétől.

Egy este céltalanul lődörgött a városban és véletlenül utba ejtette azt a környéket is, ahol Elza lakott. Megállt a ház előtt. A szentimentálizmusát próbálta leküzdeni. Soká nézte a házat; kétemeletes sarokház, az esőtől piszkos, a kapuhoz három kőlépcső vezet fel, a lépcsőn cseresznyemagok, almacsutka, papirszeletkék, üvegszilánkok. Felemelte a szemét a második emeleti sarokablakra, ahonnan Elza sokszor tekintett ki és ahonnan elmerenghetett a szem az egész városon, az élet nagy, titokzatos, rejtélyes és megmagyarázhatatlan messzeségein. Az utóbbi hónapok egyetlen megrázó eseménye annyira meghatotta, hogy könyek tódultak a szemébe.

Egyszerre megérintette valaki a vállát. Elza volt. Kádár hirtelen lehajolt és kezet csókolt neki. Nem tehetett egyebet: Elza csillogó szemmel nézett rá. Fehér ruhában volt. A vállán könnyü sál, a kezében tenniszrakett. A különben fehér arcza ki volt pirulva.

— Megjöttem — mondta Elza csöndesen.

Kádár testén nagy gyöngeség áradt el. Nekitámaszkodott a kapunak, különben összerogyott volna.

— Most ugy-e feljön hozzám — mondta a nő barátságosan, kedvesen.

— Nem.

Nehezen ejtette ki Kádár ezt a tagadó szócskát.

— És ha szépen kérem meg magát arra, hogy nézzen fel a szobámba, akkor is megtagadja a kérésemet?

Fenn, Elza szobájában, az ismert és rég nem látott kedves otthonban nagy szeretettel telt meg Kádár szive. Szeretettel az élet iránt, amelynek a szeszélyei a meglepetésekben fejeződnek ki.

— Ime, — gondolta — most itt ülök egyedül, Elza a szomszéd szobában van, és nem tudom mi vár rám. És az, hogy nem tudom, annyira csodaszép és drága...

— Egyedül vagyunk, — ujjongott Elza — egyedül és...

Nem fejezte be a mondatot.

Odalépett Kádárhoz és simogatta a fejét.

— Mi ne magyarázzunk meg egymásnak semmit — mondta.

Lehajolt és Kádárnak nem került volna nehézségébe, hogy megcsókolja.

— Lepjen meg egy beczéző névvel — mondta a nő.

Kádár szeme szerelmesen, odaadóan csüngött Elzán.

— Ismeri Knut Hamsunt? — kérdezte hirtelen.

— Ismerem.

— »Éhség« czimü regényét olvasta-e?

— Olvastam.

Kádár felkelt a székről. Odafordult Elzához. Halkan, csöndesen, lágyan mondta:

— Ilajali.

Aztán megcsókolta Elzát. És Elza viszonozta a csókokat. És mindketten dadogva és reszketve ismételgették a Knut Hamsun hősnőjének a nevét:

— Ilajali... Ilajali...

Ez a bübájos szó ott keringett a szoba levegőjében, mint egy pehelykönnyü varázs, mely mindenüvé

szerelmet, megértést, boldogságot áraszt. A muzsikája bezengte a szobát és lágyan és omlatagon áradtak el akkordjai a szőnyegen, az ágyon, az asztalón, a képeken, ezen az egész meghitt kis helyiségen, amely egyenesen arra való, hogy két boldog ember benne csókolja egymást.

Amikor megnyugodtak, Kádár azt kérdezte:

— És a jellem?

— Jellem? Jellemes férfi?

A nő mosolygott.

— A vőlegényem jellemes férfi, mert az feleségül vesz.

— És én?

— Te? Te egy emlék vagy. A legbübájosabb, legcsodásabb, legelragadóbb emléke az életemnek. Az életem egyetlen regényhőse. Most következik a nagy szürkeség, a széles józanság, a házasélet. Hónapokon át otthon voltam a szüleimnél, mert a veled való találkozástól rettegtem. Holnap férjhez megyek és holnapután...

Keserű mosoly vonta be Elza ajkát. Szomoruan lelógatta a fejét.

— Rájöttem arra, — mondta — hogy a holnaputánnal is kell törődnöm. Egy leánynak a holnap a remény, egy asszonynak a holnap a valóság és a holnapután az illuzió...

— Akkor egy uton vagyunk, egy uton maradunk, — mondta Kádár csöndesen — az illuziók utján.

Azután ölébe vette Elzát és forró, lázas csókokkal halmozta el az arczát, szemét, ajkát.

— A csókodnak olyan a zamatja, mintha soha többé más nőt nem akarnál csókolni — mondta a nő.

Már este kilencz óra volt s a közeli kaszárnyában melancholikusan szólt a takarodó.

Toll és tőr.

— *ápr. 24.*

HA ÉN LENNÉK AZ IGAZSÁGOSZTÓ HATALOM földi helytartója, a tegnapi esküdtszéki kivégzés után megdöbbennék és kétségbeesve kiáltanék fel: Uram Istenem, nem birom többé a hivatalt, melyet vállaltam, nem tudom többé hirdetni, hogy a tisztátlanoknak pusztulni kell, ha van igazság a földön. Mert ha én, az igazságosztó hatalom földi helytartója a lelkembe nézek és a saját multamat mikroszkópikus vizsgálatnak vetem alá, titokban kimondhatatlanul drukkolok azért, hogy az igazság ne diadalmaskodjék a földön. Mert jaj lenne nekem és jaj lenne valamennyiünknek, ha az igazság diadalmi tort ülne a világon. Hát nem kértem én még soha öt és tiz koronákat barátaimtól kölcsön? És nem kért a föld nyolczszázmillió lelke közül legalább hétszázmillió és kilenczszázezer lélek öt és tiz koronákat kölcsön? Uram Istenem, hát csak annak a maradék százezer embernek szabadjon ezután fölemelt fővel járni közöttünk? Hát csak a jómódnak van joga az élethez? A jómódnak, vagyis az uralkodóknak, herczegeknek, grófoknak, bárónak és bankdirektoroknak? És az élethez való jogot éppen a demokráczia századában kötik ilyen feltételekhez! Hiába, meg kell már gazdagodnunk, hogy mint becsületes emberek tisztelhessük önmagunkat.

A TELEFONT nagyszerüen megcsinálta és tökéletesitette Edison. És ebből a nagyszerü találmányból micsoda csufság lett Magyarországon. Másfelé a hibás kapcsolás a kivétel; nálunk ez a rendszer és a jó kapcsolás a kivétel. Tiszta véletlen, hogy azt a számot kapjuk, amelyet kértünk. És ha a véletlen szerencse mégis kedvez, hogy a központ ráhibáz arra a számra, melyet kértünk, az első szavak után szétkapcsol. Mintha a központ megbánta volna, hogy az egyszer jól kiszolgált. Visszacsinálja a jót, nyilván azért, hogy el ne kényeztessen bennünket. Furcsa, hogy amikor az ember sajtó utján szabadon elmondhatja gondolatait, a telefon megczenzurázza a mondanivalónkat: csak annyit enged beszélni, amennyi neki tetszik. De a telefonközpontjaink palotái csodásak, nagyszerüek és igazán monumentálisak. Mennyi gyönyörü allegória a homlokzaton a villamos szikra világrengető jelentőségéről, a távolságok megszüneséről! Milyen szépen van ezen a homlokzaton minden elgondolva. Oh, ezek a paloták csodásak és a népek méltán megbámulhatják. Épiteni tudunk, tökéletesen berendeztünk mindent, meghozatjuk a legmodernebb müszereket, legdrágább konstrukciókat. Tökéletes minden, éppen csak hogy telefonálni még sem lehet. Pedig minden azért van, hogy telefonálhassunk. A telefonozás a czél és nem a központok nagy palotái. Milyen jó volt, mig a központ egy szerény bérházban kapott hajlékot. Ott még helye volt Edisonnak. A pompás palotákba mindent és mindenkit elszállásoltak, csak Edisont lakoltatták ki hatósági beavatkozással.

HÁROM ÉS FÉLSZÁZEZER EMBER ül délután négy és hét óra közt az összes magyarországi kávéházakban. Szép szám, és ha Hegedüs Lóránt állitja ezt, akkor bizonyosan igy is van. De hogy a konkluzió is helyes lenne, abban kételkedünk. A konkluzió szerint Magyarország azért nem virágzik, mert az emberek a kávéházakban herdálják el az idejüket és energiájukat. Bocsánat, de van egy ellentétes felfogás is, mely azt hirdeti, hogy az emberek azért ülnek a kávéházakban, mert nem akad alkalom az energia kifejtésére és értékesitésére. Szóval, a kávéházi lebzselés nem ok, amint Hegedüs Lóránt állitja, hanem okozat, amint azt más, kétségkivül jelentéktelenebb nemzetgazdászok állitják. A probléma különben sem fontos, csak érdekes. Mi legalább nem hiszszük, hogy az ország gazdasági viszonyai jobbrafordulnának, ha az emberek kevesebbet kávéznának. Ekkora jelentőséget még sem szabad tulajdonitani a kávéháznak, amely nagyon kicsi nemzetgazdasági tényező s legfeljebb a nép pszichéjének jellemzésére bir némely fontossággal. Szeretünk a kávéházban pihenni, lustálkodni, mert több kényelmet ad, mint otthonunk s mert megkönnyiti, olcsóbbá teszi a találkozást azokkal, akikkel szivesen elbeszélgetünk egy-két óráig. De ne folytassuk. Bármilyen olcsó és kedves hely a magyar kávéház, olyan kedvesnek nem tudjuk elgondolni, hogy a közönség ne tudna róla lemondani. Mihelyt ez a három és félszázezer ember helyet kapna bankokban, valamennyien szivesebben mennének oda, mint a kávéházakba.

BARTHA MIKLÓS SZOBRA *elkészült és a bizottság keresi a Városligetben azt a helyet, ahol a szobrot felállitsa. Bizonyos, hogy a bizottság nem sokáig fog keresgélni és a szobrot junius hónapban leleplezhetik. Ez a sietség, ez a buzgó igyekezet nagyon dicsérni való. Jóvá kell tenni a mulasztásokat, amiket egy korábbi generáczió elkövetett. Kemény Zsigmond is irt szép czikkeket és szép regényeket, Madách Imre is szerzett valamelyes hirt a magyar névnek. Jókai Mór is irt szép czikkeket, s ha jól emlékszünk, megjelent néhány élvezhető*

regénye is. Keménynek, Madáchnak, Jókainak nem emeltek még szobrot. S hogy Kossuth Lajosról se feledkezzünk el, aki szintén publicista volt s akit szintén megelőzött Bartha Miklós. Pedig Kossuth is elég ellenzéki volt s amellett meg volt az az erénye is, hogy nem irt egyszerre két ujságba: este nem dörgött a kormány ellen, reggel pedig hajbókolt a kormánynak. Talán ez volt elhibázva a Kossuth és Kemény Zsigmond életében. Mert aki csak az ellenzéki közönséget szolgálja, nem szerezheti meg a kormánypárti közönség szeretetét. És megforditva: aki csak a kormányt szolgálja, elveszti az ellenzék rokonérzését. Bartha Miklós okos volt: mind a két pártnak szeretetére pályázott, s az eredmény, hogy alig pár évvel halála után kész a szobra. Ez a szobor egy uj generácziónak nagyon keveset fog mondani, mert az uj generáczió nem olvassa, és ha olvassa, nem érti Bartha Miklós irásait. De arra kétségkivül megtanitja az utánunk érkezőket, hogy hogyan rendezkedjenek be, ha nem akarnak sokáig várakozni a maguk szobrára.

—

MEGJÖTT KÁROLYI MIHÁLY GRÓF. A pályaudvaron sokan várták, nagyszerüen fogadták. Pénzt hozott, magyar pénzt, és a magyar szó gondolatára lelkesen dobognak a honfiui szivek. A gróf szépen beszélt, okosan beszélt, tehát senkit sem érdekelt. Az urak, a perronon megjelent urak türelmetlenkedve hallgatták a grófot. Hol a jobb, hol a bal lábukra nehézkedtek, közben nyugtalanul csörgették zsebbedugott kezükkel az ezüst és nikkel pénzeket. A dollárok érdekelték őket és Károlyi hazafiságról, demokrácziáról, magyar pszichéről szónokolt nekik. Hogy mi van a tárczájában, erről hallgatott. De az urak éppen erre voltak kiváncsiak, és Károlyi csak erről hallgatott. Nem akarta, hogy hivei otthagyják a perronon, tehát huzta-halasztotta a pénzkérdést. Az urak nem tágitottak: elkisérték őt és várták, mikor forditja ki előttük zsebeit. A mutatvány elmaradt és az urak kissé csüggedten szerteszéledtek. Biz ez nincs rendjén. Ha Károlyi nem is kapott amerikai pénzt, megtehette volna, hogy a saját pénzét amerikai származásunak mondja. Ennyit ráfizethetne amerikai utjára. Az urak szivesen vették volna ezt a kis megtévesztést, de Károlyi előkelő felfogásával nem fér össze, hogy megtéveszszen valakit. Szinte halljuk a káromkodást: Szeretem az ilyen előkelő felfogást, mely egy millió koronát jövedelmez neki.

Krónika II.

»Fürdői emlék.«

— ápr. 24.

Vedd, olvasó, tőlem ezt a szerény pár sort, mielőtt elhatározod magad, hogy a nyaralásra szánt pénzed a németnek adod-e, vagy a taliánnak. A balneológusok az idei kongresszusukon komolyan és tudományosan meghányták-vetették, micsoda a hija a magyar fürdőknek. Itt minden tudományos igény nélkül óhajtok erről beszélni, átnyujtani neked egy »fürdői emlék«-et, hasonlót ahhoz, amely a családi pohárszékek polczán a tálak és a palaczkok mellett porosodik. Kevés tárgyban van ennyi lehangoló melanchólia. Lesir róla, hogy több száz koronába került. Minden betüje átlag száz korona. El kell dugnod az emléket, nehogy állandóan eszedbe hozza az igazi emlékedet, amely még alúdni se hagyna. Emlékszel arra a pár szelet szalámira, amit aranynyal fizettél. Emlékszel az ágyadra, a sublótfiókra. Emlékszel, szegény polgár, hogy alakitottad meg néhány társaddal együtt a lenézettek és kisemmizettek kottériáját, akik a padon barna pakolópapiroson ebédeltetek, akik nem mentetek hangversenyekre, akik nem tomboláztatok, akik mindig vigyáztatok, akik mindig póruljártatok, akik mindent »olcsóbban« akartatok venni a faluban és mindent drágábban vettetek, akik a pinczért kiszolgáltátok, hogy hálából ő is kiszolgáljon majd titeket, s akik végül bocsánatot kértetek, hogy otthagytátok a pénzeteket. Nálunk még mindig ez van rendjén. Egyelőre a középosztály kénytelen idegen világfürdőkre menekülni. Mert még az olasz se ily kegyetlen hozzá, még a mohó és mindenre elszánt briganti se, aki elrabolja a pénzét, de cserébe legalább azt érezteti a megrabolttal, hogy ur. Itthon ez a vigasztalása se marad. Még csak el se veszik a pénzét, csak kicsurgatják az ujjai közül, s üzleti szellem hiján senkise látja hasznát, se a megrabolt, se a rabló.

Ennek ellenére azon gondolkozom, hogy az idén mégis itthon nyaralok. Mindnyájan szeretjük a magyar fürdőket, reménytelenül. Él bennük valami rozoga romantika, valami kedves, valami, ami a miénk. Lehet hogy a régi-régi emlékeinkkel fognak meg. Van-e rikatóbb és fájóbb, mint a kurszalón mellett délelőtt hallgatni egy leány ábrándozását a lehangolt zongorán? Ismered-e a földet, a sáros magyar föld tésztáját, amely a kánikula kemenczéjében a kék és sárga mezei virágokkal, a rovarokkal és dongókkal együtt szikkadt czipóvá sül s a szaga is oly tápláló, mint a kalács illata? Bolyongtál-e parasztszekéren, a pusztán, porban, amely csupa vizió, és hallgattad-e a kerekek lármáját, amely minden hangot halluczináczióvá büvöl? Éltél-e a balatoni jegenyék táján, szóltál-e a halászokkal, akik évezredes mesterségüket egykedvüen üzik, bukkantál-e a csárda udvarán hajókötelekre, bitang csónakokra? Láttad-e a tihanyi pupos parasztot, az eszelős ciceronét, aki kürttel riogatja az ekhót és elfeledett költők hexamétereit kiáltja a visszhangnak? Nézted-e a tátrai levegőt, amely kék mint a tó? Az erdélyi bérczek ködsávolyát meg tudod-e különböztetni a szivarfüsttől? Bámultál-e esős délutánt az alföldi erdőben, homályos permeteget s aztán világoszöld derengést, amelynek néma statisztái a füben kuszó csigák száza és ezre? Belehelted-e a fürdőink különös aromáját, a nedves női haj páráját, az uszósapkák kaucsukszagát, a kis bódék, az iszapos tócsák, a gyógyforrások, a nyári konyhák egymással feleselő és pörlekedő illatkonczertjét? Észrevetted-e a szineket, amelyek csak itt teremnek? A villák rippl-rónais idilljét, a tisztáson átballagó lány szinyei-mersés pipiszkendőjét, a mednyánszkys alkonyokat? Szivaroztál-e a tó partján egyedül, amikor a békák dalárdája tanulta az éjjeli zenét? Jártál-e este a fák között, szemedbe villant-e az üvegburás gyertya lángja, amely a terrasz magányában ugy virraszt, mint egy lélek, hallottad-e felserczenni a görög gyufát, amelyet fiatal fiuk és lányok gyujtogatnak s rózsaszin és zöld lángjuk ugy világitja meg az erdőt, hogy nyomban szinpadi dekoráczióvá alakul?

Erre az ezer kérdésre én szeretnék válaszolni. Nosztalgiát, végtelen nosztalgiát érzek e sok-sok dolog után, honvágyat érzek a saját hazám után. Nem amikor külföldön vagyok, de most, amikor itthon vagyok, idelánczolva egy szobához, egy iróasztalhoz, egy tollhoz. Akkor fáj, hogy nem látom mindig és minden izében oly teljesen, mint ahogy a fogalmában és a nevében benne van minden táj és minden ember, minden szín és minden lélek. Szoktatni kellene hozzá a szemem, hogy azonositani tudjam magam vele. Emlékezem, négy-öt éves koromban órákig ültem a tükör előtt s nem tudtam betelni a szenzáczióval, hogy az, akit látok, én vagyok. Nem volt igazuk a nagyoknak, hogy elkergettek a tükörtől. Mert ekkor ismerkedtem önmagammal, akit négy-öt év alatt meg se ismerhettem. Oly önfeledten, izgatottan, hiuság és érdek nélkül történt ez az ismerkedés, hogy a részleteket évekig meg se figyelhettem, az analizisre nem volt időm, és később, mikor valaki megmondta, milyen szinü a hajám, milyen metszésü a szemem, váltig csodálkoztam rajta. Csak éreztem magam, de még nem láttam. Körülbelül igy vagyunk az országunkkal. Nyáron lenne ráérő időnk, a pihenés pillanataiban, hogy pár hétig belémeredjünk és vele egynek tudjuk magunkat Kétségbeejtő, hogy éppen erre az időre vagyunk számüzve tőle. Csak a savanyu hétköznapokon, az irodákban, a kávéházban lehet a miéink s alapjában mindörökre ismeretlen marad. Mert a tükör, amiben megláthatnánk az arczát piszkos is, csempe is, drága is.

Különben ezekről még sokat beszélünk, nyáron, a lidói homokban.

Kosztolányi Dezső.

Emlék.

Ó, mily messze ment minden tőlem
És milyen régen! . . .
A csillagok: ezüstharangok
Távoli égen,
— A mezők és a sárga tölgyek
Sötétlő parton,
— Anyám: amint fölém hajolva
Nézi, — hogy alszom?
S apám is: drága, drága vándor,
Kezemet fogja . . .?
Hallom, amint nevemen szólit
S könnyez titokba'.

. . . Elmentek ők s a hosszu uton
Nyomom keresték . . .
— Csöndes a kert és csöndesek
A téli esték.
. . . Néha: egy eltévedt leánykát
Zokogni hallok . . .
A csillagok: távoli égen
Ezüstharangok.

Egy-egy lehull, — fénye kialszik:
Merre vész el?
Hideg könycsepp mélykék szemekből.
— Drága ékszer!

Forbáth Sándor.

Magyar amatőrök.

Ágai Béla dr.

Nem kell éppen plutokratának lenni, hogy épp oly vallásosan tisztelje az ember a magántulajdon szentségét, akár az amerikai milliárdosok. Elég ha megfordulunk egyszer *Ágai* Béla doktornak, *Az Ujság* szerkesztőjének garszonlakásában, menten felismerjük, hogy a modern kulturaterjesztés többnyire üresen kongó, nagyhangu frázisai között egyik legoktalanabb követelés az, mely a müvészeti magángyüjtemények nyilvánossá tételét követeli. Megnyitni az Ágai Béla négy-öt szobába zsufolt kincseshází a vasárnapi tömegeknek? . . . Nem, ez igazán több volna a lehetetlenségnél is; ez kész barbárság volna! Igen, az ál-amatőrök, spekuláló, tehát esztéta-köntösbe bujt mükereskedők, felcseperedett s megnőtt standardjuk noblesse oblige-ének kényszerüen behódolt parvenük összeharácsolt kincsei közé bizvást be lehet szabadítani a tömegeket, — de a született és lelki arisztokratáknak éppen az a legnagyobb gyönyörüsége, hogy ami őket otthon állandóan körülöleli: a müvészi miliő, a maguk kreácziója és egyedül, kizárólag csak az övék. Ezek nem szomjuhozzák a nyilvánosság tapsait, az irigyek sápitozását, a hivatalos kulturacsőszök vállveregetését, a müvészek udvarlását, a sajtó reklámtrombitáját, — az ő gyönyörüségük megtisztult lelkük egyensulya, összhangja s férfias épsége, mely az élet harczai közepette a müvészet forrásához tér meg pihenőre s ujabb erőgyüjtésre.

Ágai Béla dr. valósággal iskolapéldája az ilyen amatőröknek. Még a legartisztikusabb lelkü mágnásnál is jórészt tradiczió a müvészet szeretete és nem életszükség, hiszen a müvészet, a müélvezet csak a *munka után*, a pihenés meghitt óráiban nő óriási fontosságuvá számunkra, mikor segitségével ujra egygyé kovácsolhatjuk a munkában szétszóródott, elaprózott énünket. A tétlenségben ernyedő idegek sohase reagálnak ugy a müvészet titokzatos szuggesztiójára, mint a teljes idegéletünket abszorbeáló, a szellemi munkát követő órái a pihenésnek, mikor végre ujból a magunkéi lehetünk s ujból élvezhetjük énünk teljességének artisztikus szenzácziói. Talán *csak* a szellemi munkás — és közöttük a legizgalmasabb idegéletet élő müvész az ujságiró — élvezi igazán *ezt* a szenzácziót, aminthogy csak a redakczióban születhetett meg a mélabusan czinikus szállóige, hogy: nyugalom után édes a pihenés, mert éppen az ujságiró ezt a *másfajta* dolce far nienté-t csak nosztalgikus álmaiból ismeri. És minden ujságirók között éppen Ágai Béla dr., *Az Ujság* egyik megalapitója és a legnagyobb magyar napilapnak szerkesztője, ugyancsak kivehette részét abból a munkából, mely a rotácziósgép körforgásának gyorsaságával őrli az idegeket, s ha valaki, ő igazán megkövetelhette a sorstól, hogy *ilyen* munka antiszeptikus orvosszeréül bölcsőjébe tegye a müvészet szeretetét.

Nincs tehát benne semmi csodálatos, hogy Ágai Béla ma már, alig kezdődött férfikora elején, olyan mügyüj-

temény boldog tulajdonosa, mely a maga változatos gazdagságában bizonyára egyedül áll a magyar amatőrök gyüjteményei között. A csodálatos csak az, hogy honnan vette az *időt* e gyüjteménynek darabonként való felkutatásához? Mert ha csak hétmértföldes csizmával ugorjuk is át az Ágai-gyüjtemény egyes csoportjait (részletes felsorolásuk vastagabb katalógust adna, mint *Az Ujságnak* egy vasárnapi száma!), akkor is kiviláglik, hogy felkutatásukhoz, agnoszkálásukhoz, megszerzésükhöz a hozzáértésen és áldozatkészségen tul példátlan türelemre, szivósságra, fáradtságot nem ismerő gyüjtőszenvedélyre és — Ágai Bélának minden szabad perczére szükség volt. Az Ágai-gyüjtemény ugyanis nem a mütörténelem egy lehetőleg szük határok közé szoritott területét öleli fel (mint ahogy sokkal könnyebb pl. csak antik cameákat és gemmákat, franczia impresszionistákat, vagy elefántcsontot gyüjteni!), hanem felöleli a müvészetnek és iparmüvészetnek szinte egész területét. Igy a képtárban ott találjuk Caravaggiot, Domenichinót, Bassanót csakugy, mint Philipp de Conninckot, Pieter és Philipp Wouwermannt s a magyar klasszikusok közül Mányoki Ádámot (egy tónusban és rajzban egyaránt igen finom női képmással) csakugy, mint Szentgyörgyit, a mi saját külön magyar hollandusunkat, akinek Jan van Huysum stilusában festett virágcsendélete a maga üde koloritjával a modern szemnek is gyönyörüség. Ám pompásan van képviselve a gyüjteményben a magyar ujkor is: kitünő Barabás-aquarellekkel, Than Mórral, Liczen-Mayerrel, Székely Bertalannal, Mészölylyel, Benczurral (az csztrák-magyar Eyblt és Rahlt is ide számithatjuk, az utóbbit mint mestereink mesterét!), mig a modern magyar pikturát — többek közt — Ferenczynek immár mütörténeti értékü »Hegyi beszéd«-e és Csóknak tán két legklasszikusabb csendélete reprezentálják, méltó kortársak társaságában.

Még impozánsabb azonban Ágai Béla porczellán-gyüjteménye. A régi herendi gyárnak olyan darabjai vannak itt, melyek abból a korból valók, mikor a herendi gyár még Tatán dolgozott, s van egy sorozat herendi japánutánzat, mely talán az első nyomokat fogja kezébe adni a mi tudós fiatal orientalista mütörténészünknek, *Takács* Zoltánnak, aki a keletázsiai müvészetnek az ősmagyar formákra és ornamentikára gyakorolt befolyását valóságos heroizmussal kutatja. Speczialitás a teljes holicsi gyüjtemény is, aminthogy drága raritások az empire-altwien csészék s a gyüjtők előtt jól ismert 12-es vadász sorozat két figurálisa, melynek többi darabjai a bécsi Figdor-gyüjteménynek ékességei (ama Figdor-családé, melyből tudvalevőleg Pulszky Gusztáv is házasodott). A meisseni, sèvresi és modern kopenhágai porczellánok mellett, melyek a klasszikus stilusu vitrinákat megtöltik, mindenütt müvészi fafaragások, melyek a fa-plasztikának nálunk ugy elhanyagolt nemes müvészetét szinte históriailag rekonstruálják. Csak a legérdekesebbet emelhetjük itt ki: a vajdahunyadi Ferencziek-templomának két óriás figuráját, melyek a XVIII-ik század kései-barokk jezsuita-stilusának szenvedélyes mozgásait pompásan jelenitik meg. Sokkal több hely kellene, mint amennyi itt rendelkezésünkre áll, Ágai specziális viasz- és silhouette-gyüjteményének ismertetésére is, pedig Londonig kell mennünk, hogy a viaszszobrászat olyan kitünő empire-, biedermeier- és barokkdarabjait láthassuk, mint aminők az övéi. Ugyancsak angol amatőröknél láthatni csak az Ágaiéhoz hasonló silhouetteket is, — az egyik sorozat nekünk kész muzeumi érték. Liszt Ferencz vágta ki ugyanis; autogrammja is hirdeti hitelességöket.

És mindez micsoda miliőben! Micsoda butorok közt! Az egyik szoba káprázatos flórenczi barokk-szalón, melyből a régi Burg-Theater udvari páholyának faragott kapuja vezet — ügyesen applikálva — a másikba, ahol viszont Chippendale angol-barokk paliszanderje veri fel irigységünket. Az Ágai butoraiból megértjük: miért triumfálhatott oly könnyen Angliában e Kina-utánzó mesterasztalos chinoisnic-stilusa, — ez az iparmüvészet veri még a grand'art alkotásait is a falakon. Vegyük ehhez, hogy e *pièce unique* szerkesztő olyan faragott reneszánszágyban alszik, mely az olasz fafaragás klasszikus remekmüve, s akkor megtudjuk: hogyan jutalmazzák az istenek az ujságirót, aki olyan ujságot csinál, mint Ágai.

... De mikor csinálja az ujságját a mi nobilis amatőrünk, mikor ime egész életét a gyüjtés nemes szenvedélye tölti be? Vagy mikor gyüjti a kincseket, mikor éjjel-nappal ujságot csinál? És legfőképpen: mikor alszik királyok számára készült reneszánsz-ágyában?

Ezekre a kérdésekre csak ő tudna megfelelni. A vérbeli ujságiró — ugy látszik — csakugyan nem ismeri a lehetetlent. Ám ha mások — joggal — irigységgel tekintenek fel reá a lehetetlent sem ismerő munkakedvéért, avagy a hatalomért, melyet a lapjával reprezentál, s ha az amatőrök sóvárogva tekintenek gyüjteménye drága raritásai felé, én — bevallom — mégis csak legszivesebben Ágait, az *embert* állitanám piedesztálra, akinek megadatott, hogy egy gyönyörüen harczos külső élet belső ellenképéül mélységes intenzitással élheti át a müvészi szépségek csendes, láthatatlan, szelid és boldogitó gyönyörüségeit.

Tövis.

Az utolsó Stuart.

Angol-amerikai regény, CASTLE ÁGNES és EGERTON után.

III. rész. Egy héttel később. (16)

— Ej, ej, Edvárd, — kiáltott Favereau, az ő régi gyámkodó modorában — ez már beteges állapot. No, ülj le, maradj csendesen. Igy ni! — és visszaültette székébe. — Bármiként is, szedd össze bátorságodat még egy kis időre, és én igérem, hogy szabadulásod nemsokára bekövetkezik.

Sokért nem adta volna, ha valamivel határozottabb megnyugtatást nyujthat barátjának. De mig egyrészről sokat remélt attól, amire Helénnel délelőtt czélozgattak, másrészt ez az egész dolog, mélyebben tekintve, olyan szövevényesnek, olyan kritikusnak látszott, hogy neki is, mint a vegyésznek, ki telitett oldatokkal, vagy nem állandó vegyületekkel bibelődik, éreznie kellett, hogy a fenyegető kristályosodás, vagy a végzetes felrobbanás elháritásának egyetlen módja, ha a legkisebb rázkódást, ha a leggyöngédebb beavatkozást is gondosan kerüljük.

Közben Cluny rekedt hangon folytatta keserves panaszát:

— Nincs házamnak egy zuga, hol biztosságban érezzem magam, nincs a napnak egy percze, hacsak mérföldes távolságokat nem állitok magam és otthonom közé, hogy ne érezzem jelenlétének árnyékát lebegni fölöttem. Társaságban nem nézhetek föl, hogy szembe ne találjam azt a tekintetet, rettenetes titkával, bünös követelésével, amint arczomba fészkeli magát. Mikor kezét nyujtja felém, este vagy reggel, már az egyszerü érintéssel tilalmas üzeneteket juttat hozzám. Oh, Isten! Itt, a feleségem házában, a mi házunkban, a mi otthonunkban!

Favereauban egyszerre mintha egy lecsapó villám gyujtott volna világosságot. Megértette, hogy voltaképp mi izgatja ennyire szegény barátját. Becsülete kapott sebet. Közönséges, aljas árulás, sérelem esett, bár akaratán kivül, nejének családi tüzhelyén; ez gyötörte, ez gyilkolta most ezt az embert, ki eddig szerelemmel, élettel olyan könnyedén játszott. Favereau emlékezett, hogy olvasta egyszer egy asszony történetét, kit halálra kinzott a tisztaságán ejtett titkos folt üldöző tudata. És amint most nézte barátjának arczát, azt kérdezte magában, vajjon ha végre minden tervük sikerülne is, vajjon Helénnek a boldogsága, mely annyira összefügg férjének életével, nyugodalmas boldogságával, nincsen-e már is, minden körülmény közt véglegesen semmivé téve?

Nyomasztó szünet után, mialatt mindaketten hallgattak, Cluny ismét csak fölkelt székéből, kezével végigsimitotta homlokát, letörölte róla a gyötrelem gyöngyöző veritékét, aztán nyugtalanul járt le s fel. Ez a zaklatott járása-kelése, mintha seholse volna helye, nyugodalma, nagyon is ismeretes volt azok előtt, kik az utóbbi napokban megfigyelték. Favereau most látta először.

— Igy van ez, ha társaságban vagyok — szólt Cluny, mintegy folytatva beszédjét ott, ahol félbeszakitotta. Ha egyedül vagyok, — és megállt Favereau széke mellett s jól belemarkolt a szék hátába — mondhatom, Favereau, hogy egyedül még jobban félek; sohase tudhatom, mikor találom ezt a leányt magam mellett, mikor ütközöm bele.

— De talán csak nem szólitott meg? — kérdezte Favereau. — Vagy talán szólt volna? Remélem, nem mert visszatérni arra a találkozásra!

— Nem, nem szólt, — válaszolt Cluny, és halvány ajkai csak mosolyogtak a reménytelen kétségbeesésben, mintha a megszokott fájdalmat már föl se venné. — Rosszabb, mint hogyha szólott volna. Hallgatása jobban kifejezi, milyen makacsul követel a maga számára.

Ismét csönd lett, nyomasztó sulyos, a megoldhatatlan kérdés rettenetes terhétől. Favereau egyszer-kétszer szólni akart, már ki is nyiltak ajkai, de az a gondolat, hogy itt minden szó hiábavaló, zsengéjében elfullasztott minden hangot. Végre felugrott és elszántan arra törekedett, hogy lerázza magukról ennek a nyomorult állapotnak testet-lelket bénitó kemény láncait.

— Rajta! — kiáltott. — Bátorság, Edvárd, bátorság! Már csak rövid ideig tart az egész. Megszabadulsz tőle hamarosan. Én mondom neked.

Cluny barátja felé fordult. Arcza ijesztően sápadt volt. Hideg kezével megragadta barátja csuklóját.

— Igazán? de hogy? — kérdezte gunyosan. — Nézz ide, — folytatta aztán, csaknem suttogva — csak az imént azt mondtam neked, hogy rámszakadt a legrosszabb. Nem volt igaz: még annál rosszabb is fenyeget. Boldogságomnak vége. A Helén boldogsága is veszendőben. Isten irgalmazzon nekünk! Lelki nyugodalmam oda, önmagam becsülése, mindaz, amiért érdemes élni, az mind, mind örökre odavan. Most pedig, oh Favereau, a becsület is veszendőben!

— Azt gondolod talán...

— Azt gondolom, ugyis van, Helén e rokonának szive lángra lobbant Joy iránt. Olyan egyeneslelkü, becsületes, tiszteletreméltó fiatalember; és én... én, a rokona, vendéglátó házigazdája ezen az idegen földön... én... oh, mondd Favereau, mitevő legyek?

Favereau mély lélegzetet vett. Kijutott már ebből neki bőven. Szembenézett ő már ezzel az eshetőséggel olyan közelről, hogy már nem igen lephette meg őt, bármilyen oldalról tekintve, bármilyen formában jelentkezett. Most azonban mégis megingott és visszadöbbent. De ez csak egy perczig tartott. Aki jóban, igazban erősebb volt egész élete folytán, mint barátja, most ugy látszott, mintha a gonoszságban is ő volna az erősebb. Helénre gondolt. Nyersen válaszolt:

— Pokolba azzal a becsülettel!

E merész nyilatkozat után keserü megnyugvással érezte, hogy a dolog most már valóban tul van azon a ponton, ahol még gondolkozni lehetett rajta. Férfi létükre egy könyörtelen gépezet fogaskerekei közé kerültek. Ők maguk inditották meg a gépet és többé nem volt hatalmukban megállitani. Ha becsületesek akarnának lenni George Dodd iránt, ha megpróbálnák, hogy megmentsék, ez annyi volna, mint elkövetni azt a megbocsáthatatlan aljasságot, hogy még egyszer sárba tiporják első áldozatukat. Nem volt más választásuk, mint hogy fogukat összeszoritva csendesen türjék a fogaskerék marczangolását.

Favereau, amint ott állott, földre szegzett szemekkel, elmélyedve sötét gondolataiba, mellette a herczeggel, kinek keze az ő karján nyugodott, egyszerre fölriadt a herczeg karjának ideges megrándulásától. Követve barátjának ijedt tekintetét, maga is kinézett az ablakon és látta odakünn, a természet, a bokrok zöldjétől élesen elváló hófehérben, egy szép kis fej, finom arczél, hattyunyak imbolygó körvonalait; oly kedves kép volt, s oly siralmasan borzasztó e két emberre nézve!

Cluny, miután egy perczig mozdulatlan állt, visszafojtott lélegzettel, visszavonult az ablakból a szoba mélyébe, éppen amikor odakünn az a fejecske a hattyunyakon arra fordult s az ablakon át határozottan a szobába nézett. Joy azonban, amint tekintete a Favereau szigoru szemeibe ütközött, félig boszusan, félig ijedten, mint a napfényen sütkérező szép kis kigyó, akit élvezetében megzavartak, tovasiklott az ablaktól.

Favereau pillanatnyi fölindulásának szokatlan hevében gyorsan kinyujtotta hosszu karját s lerántotta az ablak függönyét. Aztán visszafordult Clunyhez.

A hirtelen támadt félhomályban a két férfi némán tekintett egymásra; nem volt szükség, hogy beszéljenek; ugyis megértették egymást.

— Istenemre, — kiáltott végre Favereau — a vezeklés most már teljes lehet.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.

Joy kisasszony egy régi viharverte márványpadon ült, egy eleven babérfakerités mesterségesen vágott zugában. Állát összeszoritott öklére támasztva, karjait térdein nyugtatva, mozdulatlanul ugy gubbasztott, mint egy kis szfinx. Tekintete az árnyékos zugból keresztülvágott a napfényes gyalogut széles csikján, keresztül a lankás zöld pázsiton és a lángoló geránium-

ágyakon, egészen addig a mélyen fekvő ablakig, melynek redőnyét az imént oly dühösen lerántották.

Mögötte, az eleven zöld fal egy mesterségesen készitett másik fülkéjében, karcsu állvány emelkedett, s azon egy márvány faun ült, keresztbe vetett lábakkal. Szőrös kecsketérdein hanyagul feküdt egyik könyöke és kezében sipot tartott. Régen meghalt mestere ennek a mosolygó faragott képnek azt találta ki, hogy ő e fiatalember arczvonásaiba, az éppen hasadó szarvak alatt, az örökidők gunyolódásának valami különös, rendkivüli kifejezését fogja beleönteni. Ez a teremtmény, az istenek bölcseségével és állati szenvedélyekkel, örök czinikusan vigyorgott le a világra. Ki tudja jobban, mint ő, hogy az ember a vadállatokkal egy csapáson halad és hogy még értelmiségének székhelyéből is, amely értelmiségénél fogva pedig az istenekkel való közösségre tart igényt, a földiesség szarvai nőnek ki?

Amint a könnyü szellő tánczoló árnyékokat vetett arczára, ugy látszott, hogy mosolygó márvány ajkai hahotára nyiltak és fátyolos szemei haragtól, szánalomtól és az örök tudás szomjától szikráztak az élet lenge szinpadán váltakozó mindenféle dolgok bolondságai miatt... Fujjátok a sipot, amig fujhatjátok, szegény halandó gyermekek! Ragadjátok meg, amihez hozzáfértek! A rózsa elhervad, az ifjuság csak egy napig tart: tánczoljatok sipomra, amig tánczolhattok. Igy fejtegette pogány bölcseségét több mint kétszáz esztendőn át az eleveneknek, kik az ő árnyékában prédálgatták el rövid napjaikat. És némelyek hallgattak a tanácsára, némelyek nem hallgattak; de egyformán valamennyit, napfényben, vagy hózivatarban, végre is el kellett vinni őelőtte, le a domboldalon, ugyanazon az egy mesgyén, mely odalent a temetőbe vezet. És ő mosolygott a dolgon!

Ma alatta, a lombok remegő árnyékában olyanvalaki ült, aki, ha azokban a régi jó napokban lélegzel, mikor még az istenek a földön jártak-keltek, mikor még az embernek szenvedélye volt az egyetlen törvénye, nőnek pedig szépsége az elismert hatalma s a pillanatnyi gyönyör a halhatatlanok kegyes adománya, bizonyosan tánczra perdült volna ezzel a faunnal az erdő tisztásán és elegendő bölcseséget talál csalogató sipjában.

Most itt ült és boldogtalan volt! De miért kell neki boldogtalannak lennie, — kérdezte magában — mikor ő fiatal és erős és szép?

Valósággal bolond helyzet — szólt a faun. — Hát neki nincs éppen annyi joga a szerelemre, mint bárki másnak? És ha ő szeret egy férfit, nincs neki joga e férfi szerelméhez, éppen ugy, mint egy másiknak, ki azt a férfit szintén szereti? Ehhez nem kell más, csak józan emberi felfogás — erősitgette a márvány ajak.

És annak a másiknak — szőtte tovább a leány — megvoltak a maga boldog napjai. De már öregszik. — Joy ma reggel is három fehér hajszálat számlált meg a halántékán. — Az öreg adjon helyet a fiatalnak!

A szél szárnya rácsapott a ciprusfa egyik lombjára. Gyors árnyék vonult át a faun arczán és szája csendes nevetőgörcsbe torzult.

Természeti törvény, édesem, — vihogva pukkadozott a faun — kodifikált, szentesitett világi törvény... sarkalatos törvény.

Joy még ma reggel is olyan boldog volt. Az őszi nap tavaszos zsenditő szépsége behatolt fiatal vérébe. A napfény ugy ragyogott, a fü olyan zöld volt és a rózsaillat oly végtelenül édes. Ugy látszott, a természet, a mindenség szemmelláthatóan akarja, hogy ő ismét boldog legyen, amilyen boldog volt egykor.

Lenn a rózsalugasban kipróbálta erejét két férfi fölött: egy erős, meg egy gyönge fölött. És érezte, hogy el tudja bolonditani mindakettőt, ha éppen kedve tartja. És az a másik, az a másik, az is szerette őt, szerette még mindig. Miért ne lehetnének tehát boldogok együtt? Miért ne?

Ez az én nótám is, — szólt a faun — mert én sipomat a világ titkos óhajtása szerint hangolom.

Annak a másiknak keze mindig remegett, mikor az ő kezét érintette. Belehalványult, ha őreá nézett. Miért kerülné őt, ha nem azért, mert őt is bántja valami? Vagy miért nem megy el messze innen? Oh, vagy miért nem küldi el őt, ha nem szereti? De szereti! Szereti!

És a kis pogány, a márvány pogány árnyékában, egészen belemelegedett okoskodásába, halvány arczszinét rózsapirosra változtatta, tetőtől-talpig reszketett attól a gondolattól, hogy nemcsak szeret, hanem szeretik is.

A faun helyeslő bólintással felelt: Evoe! Ez az a szerelem, melyről ő sokat tudna regélni. Fiuk, leányok, halandók és halhatatlan istenek mindenféle szerelmeiről! Szerelemről, mely nem törődik semmi egyébbel, csak a saját üdvösségével; szerelemről, mely annyi gyönyör, annyi gyülölet és pusztulás szülője, amiről mind olyan sokat énekeltek eddig és énekelni fognak ezután is, még akkor is, mikor az ő márvány testének utolsó atomja már régen elmállott, mint alaktalan por régen elszóródott szerte a nagy mindenségben.

De az az ember mégis lehuzta az ablak függönyét. Azt a függönyt olyan dühösen húzták le, mintha éppen őt akarták volna kizárni onnan. Azt a függönyt szivtelenül, könyörtelenül húzták le! Azzal elzártak előle minden napfényt, mely csak ugy özönlött szivébe: hallgatásra kárhoztatták beszédes reménységét. Melyik madár tudna énekelni egy besötétitett szobában! Látta ő, emlékszik, mikor igy lehuzták egy szobának a függönyeit, ahol egy holttest feküdt kiteritve; és egyszerre olyan sötét lett a szobában, olyan fekete minden! — És szive megrendült a nagy félelemtől. — Oh nem, nem, az ő szerelmük még nem ilyen halott! Az még fiatal, erős; ő még csak az imént kezdett szeretni. Az ő szerelme boldogitó!

Joy felugrott a márvány padról és szerelmi őrjöngéssel, vonagló kinszenvedéssel fordult a faun felé.

— Az Isten nem lehet oly kegyetlen, — kiáltotta — nekünk ismét boldogoknak kell lennünk!

Joy esdeklőleg tárta ki karjait. De a faun hideg volt és kemény. Mosolygása nem mondott semmit. Egy darab kő volt, egyéb semmi. A faun semmit se tudott az Istenről.

HUSZONHATODIK FEJEZET.

George Dodd, makacsul ragaszkodva föltett szándékához, kitartó türelemmel leselkedett a leányra mindenütt.

— Akaszszanak föl, ha még egy napig is birom tovább — szólt megátalkodottan.

Mint azokkal szokott megesni, csaknem kivétel nélkül, kik nem fecsérelték el erejöket az élet ezernyi különböző csatornájában és e csatornák különböző mélységeiben kinálkozó szerelemre, George Doddra ugy zuhant ez a nagy szenvedély, mint egy sodró áradat. Bőséges oka volt ennek az erős, gyakorlati érzékü embernek, hogy eddig mindig vonakodva gondolt ilyen komoly frigyre. Gyakran mondta:

— Mire való egy tengerésznek a feleség? Az ő menyasszonya az oczeán!

Megvolt benne is a vágyakozás, hogy saját kis otthona legyen, amint az be van oltva minden egészséges ember vérébe; de ezt a vágyakozást, a családi élet örömeit mindeddig, nagy elhatározással, föláldozta hivatásának, nagyravágyásának. Senki se tudta jobban, mint ő, milyen kölöncz egy feleség, meg az apró nép olyan embernek a lábain, ki pályáján gyors léptekkel akar előrehaladni. Azonkivül megvolt benne, fokozott mértékben, a szabad függetlenség szeretete. Kora fiatalságától fogva magára utalva, egész eddigi életében hozzászokott, hogy a saját személyes nézőpontjából itélje meg a viszonyokat s aszerint cselekedjék. Szerette mondani:

— Nekem szabad tér kell, hogy mozoghassak.

És küszködve dicsőségért, vagyonért, eddig ugyis tett, amint mondta, és a teljes függetlenség érzetének dagadt vitorlái röpitették előre. Az ő lelkében az a gondolat: »Ha elesem, senki se marad, ki bánkódjék utánam!«, bő kárpótlás volt azért, hogy győzedelme esetén sem volt senki, aki annak igazán örüljön.

Azután végre, hogy gyermekkorától fogva idegen emberek közé került, mert özvegy anyja más nemzetbelivel lépett második házasságra és tőle messze, idegen földön maradt, ez jókora ellenszenvet ébresztett benne a vegyes házasságok iránt.

— Az amerikai válaszszon magának amerikai élettársat; e föld elég nagy, van itt mód a választásra; fajtánk is van olyan jó, mint akármelyik. Ez az igazság!

Ez volt az ő második erős, szigoru életszabálya; eszerint igazodott és szerette volna, hogy más mindenki igazodjék.

Most azonban, no, igen... már végigélte a »háboru eshetőségeit«, tapasztalta, hogy ez eshetőségekkel szemben minden elmélet szürke, a harcz tüze mindent átolvaszt, más formába önt, s a szellem felrobbanó szikrája olyan helyzeteket teremt, amelyekre előbb gondolni se lehetett. Ma pedig a »szerelem eshetőségével« állott szemben és meggyőződött róla, hogy ez ős-elemi emberi szenvedély előtt nem állja ki a tüzet a hideg elhatározás mesterséges várfala és vele szemben szürke mindenféle bölcs életszabály. Lobogó vérének parancsára csak egy utat választhatott: hogy teljesitse szive vágyát, bármibe kerüljön is. És oly kevéssé gondolt arra, hogy nehézségek támadhatnak, kudarcz érheti, és hogy mi történhetik azután, amint a katona se gondolkozik, mikor rohan előre, győzelemre, vagy a megsemmisülésbe.

Bizony vigyoroghatott a márvány faun esztendőkről-esztendőkre, ott fenn, keresztbevetett szőrös kecskelábaival, vigyoroghatott ezen a vénséges vén világon: lehet az emberfia büszkén felvilágosodott, értelemben fejlett, izlésben csiszolt, — alapjában mind egyforma!

*

A különböző eszközök sorában, melyeket a nagyratörekvő tengerész fölhasznált, hogy annál jobban egyengesse velük előmenetelét, volt az is, hogy sokat foglalkozott az idegen nyelvekkel, sok idegen irót olvasott és éppen ennek köszönhette hivatalos kiküldetését is a párisi kiállitásra. És elég jellemző, hogy bár életmódja egyáltalán nem volt regényes, és szigoruan visszatartóztatta magát a hullámzó élet vegyes és tisztátalan szenvedélyeinek személyes megismeréséből, az irodalom, a költészet iránt, titokban, regényes vonzalmat érzett.

Mikor végre a hosszas keresgélés, leselgetés megérdemelt jutalmául távolról megpillantotta azt a bizonyos női alakot, a terrasz végén, a zöld babérfülkében, Heinének egy sora jutott eszébe. Emlékezett, hogy ez a vers merőben dallamos szavaival sokáig zümmögött fülében egy teliholdas, fényes, csendes éjszaka a trópikus déli oczeánon, mialatt nehéz lépteivel pirkadó hajnalig rótta a fedélzetet. Ez a vers, mely akkor csak üres, bár kedves zene volt fülének, most egyszerre egész titkos értelmével, világos vonatkozásával fölujult lelke előtt:

— Die Kleine, die Reine, die Feine, die Eine, die Eine!

Ha valaha költő, saját szivéből meritve, megénekelte egy más férfinak a szerelmét, akkor ez a zsidó költő ebben a versben, anélkül hogy tudta volna, bizonyosan a mi tengerészünk sajátságos, csodálatos kis babáját énekelte meg: Kicsi volt, éppen csak hogy fölért a szivéig, gyermek hozzá képest és mégis nő! És finom-e? De még mennyire! Mint a selyem, mint a holdsugár. Nincs szó, mely igazán ki tudná fejezni, hacsak az a szó nem, az az egyetlen, ahogy hivták: Joy. És tiszta, ártatlan! Szive szinte fájdalmas érzéssel szorult össze, amikor az imádott lénynek tökéletes tisztaságára gondolt, a nőnek ez isteni tulajdonságára, mely e leányban annyira egyéni volt, az ő nyers férfias természetének olyan megfoghatatlan, hogy fölötte még gondolkozni is szentségtelen merényletnek látszott. Maga volt a megtestesült isteni tisztaság. És végre, oh csodálatos találkozás, hogy a beteg, elvánnyadt költő igy fel tudott kiáltani, mintegy az ép, erős szerelmes ifju egész lelkéből... az Egy, az egyetlen Egy!

*

Vajjon látta-e Joy távolból, hogy George közeledik? Az bizonyos, hogy nem látszott rajta semmi meglepetés. Nem mutatott különös örömet, se az ellenkezőjét, csak egy kissé összeszedte magát, kissé tudatosabban viselkedett, amikor George leült melléje a márványpadra; kis tenyerén nyugvó arczát a férfi felé forditotta, nem kiváncsi várakozással, hanem talán csak azért, hogy a férfit minden eshetőségre pillantásának hatáskörében tarthassa. Azért nem nézett rá, csodálatos szemei csaknem egészen elrejtőztek lecsüngő nehéz szempillái mögé és a férfi csak annyit látott belőlük, hogy a szempillák közt néha ide-oda hömpölygött egy fényes csik. Ezt is csak futólag képzelte és később, visszaemlékezve, szinezte ki magának apróra. E pillanatban csak azt tudta jól, azt érezte, szinte kinosan, hogy szive erősen kalapál és hogy ő, a kemény, büszke férfi kegyelemre kiszolgáltatta magát ennek a kuporgó törékeny kis teremtésnek, akit félkézzel, játszva, karjaiba kaphatna és kaczagva elrohanhatna vele.

— Joy kisasszony, — szólalt meg egy kis szünet után, mely azonban olyan hosszunak tünt fel neki, mintha egy évszázadig tartott volna — mindenütt kerestem magát, van egy egész órája?

A leány szempillái egy kissé kinyiltak, sötét szemcsillaga egy perczig hidegen, bágyadtan merengett a férfi arczán és aztán lassan elfordult az ablak felé, hol a függönyt az imént lehuzták, és ott keringett egy ideig.

George Dodd mély, hosszu lélegzetet vett. Nem ingadozott elhatározásában; de a bevezetés, a nekiindulás pokoli módon nehéznek látszott. Mind a két kezével megmarkolva a pad szélét, ujból megszólalt:

— Csak nem bujkált előlem, remélem?

A leány szemei ismét visszagördültek feléje. A nagy szempillák tágabbra nyiltak. És gyermeki ajkai is szétváltak.

— Miért bujkálnék? — kérdezte, nem sértődve, inkább kicsinyléssel.

— Csak nem fél tőlem? — folytatta a tengerész.

Joy apró fogai egy perczre fölvillantak. Aztán lassan, megfontoltan, mintha minden egyes szavának az értelmét előbb mérlegre vetette volna, igy szólt:

— Alig hiszem, hogy tudjam, mit tesz az, félni. Féltem-e valaha életemben bárkitől is? Nem hiszem.

De alig hogy kiejtette e szavakat, föltámadt emlékezetében mégis valaki, egy borzasztó, okosszemü, szürkeszakállu férfi, akinek tekintetét nem tudta kiállani, akinek már a puszta jelenléte is megbénitotta őt, jéghidegre hütötte szivét, vérét. Összerázkódott. A férfi, mellette, jól látta, mennyire megváltozott hirtelen minden arczvonása, érezte, hogy egész lelkében reszket; a sajnálkozással és saját ijedtségével együtt kitört, szót talált szenvedélye is.

— Lássa, lássa, — szólt gyöngéden — hogy megijedt mégis! Jó Isten, hogy lehet félni éntőlem! Nézzen rám: nyers, erős ficzkó vagyok, s mégis én vagyok az, aki igazán félek. Oh, maga azt nem tudja, mit érezhet egy férfi olyan gyönge lénynyel szemben, mint maga! Édes kis leányom, én nem tudok szépen beszélni. Én... én... Joy, én szeretem magát, szeretem!

Kinyujtotta nagy barna kezét és az valósággal reszketett.

És Joy szemei erre a kézre tapadtak. A hallott szavak meglehetős üresen hangzottak el fülében. Gondolatai egy uralkodó, egyetlen eszme körül keringtek és e gondolatok vad örvénye elkapta a hangokat, de el is dobta, mint ahogy a forgószél elkapja s viszi magával egy darabig a szalmaszálat, a tört ágakat, hogy végre is elszórja azokat utjában.

... Szerelem. Szerelem? Szerelem! Mit tudhat ez az ember olyan szerelemről, amilyent én ismerek? Oh, milyen csunya, durva kezei vannak. Körmei töredezettek, erei kidagadnak, mint a kötél. Az én szerelmesem kezei olyanok, mint egy király kezei. Mikor kezét arczomra tette, érintése olyan volt, mint a lágy zene. Én megcsókoltam kezét s ő otthagyta kezét az én kezemben. Olyan szép hosszuak az ujjai, érintésük, tapintásuk mint a lehelet. Körmei mint a mandulák. Emlékszem, hogy csodáltam a tenyerét és hogy csókoltam bele a tenyerébe. Oh, én herczegem! S ő még azt gondolta, hogy én ezt a tenyeret nem ismerem meg ujra? Oh, de megismertem és belecsókoltam ujra.

— Én szeretem magát — ismételte Dodd és közelebb huzódott a leányhoz. Látta, hogy arcza fehérségét a belső tüz pirosra változtatta; fölbátorodva, kinyujtotta karját, hogy átölelje a leányt, de aztán reszketve megállt az üdvösség küszöbén, lovagias tiszteletből érintetlen leánysága iránt.

— És maga szeret engem? Mondja, szeret engem? — szólt, más és más oldalról közelitve meg ugyanazt a kérdést.

Ekkor a pirosság a leány arczán tünedezni kezdett, majd egészen eltünt. A sötét szemek a halvány arczból mereven, mélyen néztek a férfi arczába; de fényöket mintha fátyol boritotta volna; abból, ami a lélekben történt, semmit se árultak el. A férfinak lehetetlen volt nem éreznie bizonyos vonakodást, s most először ragadta meg szivét a sikerben való hideg kétség.

— Beszéljen, válaszoljon valamit — rimánkodott. — Legalább annyit mondjon, lehet-e reményem.

Kis vártatva, mintha bizonyos időbe telt volna, mig a kérdés egyéb, másfelé járó gondolatai közt tudomására jutott, Joy kissé türelmetlenül szólt:

— Mit kiván voltaképp tőlem? Nem tudom, mit mondjak...

— Nőül akarom venni — szólt a másik, a maga nyilt egyszerüségével. — Arra kérem, mondja meg, szeret-e engem?

Most egyszerre földerültek fátyolos szemei, uj láng lobbant föl bennük, olyan sóvárgó, titkos, hogy nagy szempilláit hamar le kellett hunynia, hogy elrejtse, hogy meg ne értsék. Összeesett gyönge termete a felvillant uj reménység hatására, egyszerre kiegyenesedett, erősebbnek, jelentősebbnek látszott.

... Rá kellene birni őt (reánézve önmagán kivül senki más nem volt az egész világon, csak ő, az a bizonyos egyetlen lény; a többi mind csak árnyék) és talán sikerülne, hogy ismét felhuzza azt a függönyt! Vannak dolgok, miket a szerelem nem türhet, nem tud elviselni! És ő ne tudná ezt jól? Sok mindent megtanult egy hónap alatt. Megismerte a türelmesen kitartó szerelem erejét; de megtudta azt is, hogy a türelmes szenvedésnek határa is van. Ő, az a bizonyos, nyugodt, csöndes lehet, amig a másikat biztosságban tudja, maga mellett érzi, magáévá teheti, ha akarja. Most azonban kényszeritni fogják, hogy szóljon, ha többet nem is, egyetlen szót, amelyet csak ők ketten tudnak megérteni.

— Igy hát remélhetek — szólt a tengerész, nagy elragadtatással, amikor észrevette, hogy a leány menynyire remeg, pirul, ingadozik.

Joy elmerengve, félig álomban, válaszolt:

— Nem tudom. Meglátjuk.

George megragadta a leány kezét.

— Tehát mégis... — kiáltott gyönyörrel s egészen hozzáhajolt.

(Folytatása következik.)

Beethoven.

A rozsföldeken andalgott a Mester
S a nyári alkony már homályba vonta
Izmos vállát és lengő dus haját...
Czirpelt a szöcske, zsongtak a kalászok
És dalba szőtte lelke ezt naponta,
E Pán-sipról kelt ős-symphoniát...

Egy hü tanitvány bandukolt nyomában,
Pár tallért üző városi zenészke, —
S amig elcsipett egy-egy rozspihét
A drága Mester papos köntöséről
Pacsirta-trilla, — hol lehet a fészke? —
Ihlette meg a hü ifju szivét...

Oh hallga Mester! Mily csodás madárhang!
— Hol? Merre, merre? — Kérdé két ijedt szem
S a szellem-órjás elindult haza.
Sápadt volt arcza, lemondón legyintett, —
— Nem, nem fiam, csak hagyjon el, eresszen, —
— Az én fülemnek nincs többé tavasza... —

A sápadt Mester igy ért otthonába
S feltárt clavcinje fehér billentyüjén
Villózni látta már a holdsugárt...
De hangszerét most fázósan befödte,
Mint egy koporsót és e kinok éjjén
Sötétben ült virradtig s neszre várt...

Putnoki Béla.

Saison.

Schubert.

A dalköltő? Nem. Mi közöm a dalköltőhöz? Sjubört, igen; Sjubört, a Sjubört, Li end Kaunpeni, az amerikai, a szinházigazgató van itt. Bjudepeszten. Barátom ő, és én kalauzolom.

— Mej frend — mondja ő — ej hév e héfedl of tiétrsz (szinházak's) in Emerike. Mjustoshson nekem uolomit.

Felülünk a villamosra.

— What's that? — kérdi ő.

— Ez a villamos — mondom én.

— Uillemösh? That? Nagyon ördökösh. Nem ugy néz ki, mint a uillemösh. Inkább ugy néz ki, mint kjöpőláda. Megueszem.

— Nem lehet, mr. Schubert — mondom én. — Legföljebb egy részvényt vehet.

— Hau meni? — kérdi ő — mennyibe kerül egy részuény?

— Hat krajczárba.

— Ueszek ezret.

És Schubert vett ezer darab szakaszjegyet.

— Ez — mondta — ez nekem szjükségösh. Nekem van ezerkétszáz szinházax, ott nekem kell uillemösh. To hin e her közlekedni.

A Vigadó elé értünk.

— And that?

— Ez a Vigadó.

— Uigedó? Mi az?

— Egy ház, ahol mindig vidámak az emberek

— Uidémök? Thot's what I want for! Ez is nekem szükségösh. Nekem van ezerkétszáz szinházax és ott sohase uidémök pipl, embörök.

Schubert megvette a Vigadót.

— Hozzák el a szállodába — adta ki a parancsot, miután az épületet becsomagolták.

A Duna-part is tetszett neki.

— Djunepőrt? — mondta. — Kellemesh!

De az üzlet nem jött létre, mert Regensburgon tul a Duna nem hajózható.

— Nó, nó, — mondta Schubert — ha már vjeszek foliót, legyen nevigébl, hojozhotó. Missisippi nevigébl, Czipiczupi nevigébl, emerikei river mind nevigébl. Let him go . . . (ez a Dunára vonatkozott).

A Lánczhidat nagyon szerette volna, de mikor látta, hogy javitás alatt van, elhatározta, hogy most még nem uiszi haza, mert a futerálját, az Alagutat hozzá kellett volna venni.

— Ljuk — mondta — ljuk, that's what we have also in America. Nyilás a hegyben? No, no want for it. Az a Kellermann ugyis elég nagy bajt csinált az Alaguttal.

Amiben igaza is volt s amivel nekem azt az ötletet adta, hogy ha majd még egyszer javitani akarják az alagutat, nem kell itt bajlódniok vele, ahol van, hanem mühelybe vihetik és helyette egy példány Kellermann-féle alagutat tesznek. Az egész két koronába kóstál. És nagyon jól át lehet menni rajta, eddig is sok millió ember ment rajta át.

Őszintén bevallom, a parlament tetszett legjobban Schubertnek. Mint müértőt különösen az a kis détail érdekelte, hogy a parlament kupolája ugyanolyan, mint a parlamenti őrök sisakjának a kupolája. Meg is kérdezte, hogy melyiket mintázták a másikról, de erre a kérdésre nem tudtam felelni, mert nem vagyok jártas az aktuális politikában.

Éppen kidobás volt.

— Menyifik, menyifik! — kiáltotta lelkesen. — Ez is nekem szjükségösh! Megueszem az egészet, ugy ahogy uan! Det iz e pisz! Ez egy darab! Ha én ezt eljátszom Emerikében, minden member of kaungresz bedjül. What is the name of the Hinauzvarf?

— Kidobó.

— Kidöbö, kidöbö — ismételte az exotikus szót. — Whe shall make a dance. Kidöbö-dance! Népszerjubb lesz, mint a tango. Jobb, mint a kikapu.

Mondtam neki, hogy az is van. Egyrészt mert akit kivisznek, azt a kapuig viszik, másrészt mert megtörténhetik, hogy kikap az illető. Schubert el volt ragadtatva.

— Mej frend — szólt lelkesen — ju hév not e dunct (nincs fogalma) arról, hogy maguknak milyen kincseik vannak! Itt minden operett. Egyik with music, a másik without music (zenével és zene nélkül). Hallottam omnibusz-beváltásról.

— Igen, igen, beszélnek róla.

— Hát az is a legjobb operett. Not iz it? Suvikszskatulák end döglött lovakok.

— Nem mind vakok — javitottam ki.

— Téuedésh, nem mondtam vakok, azt mondtam lovakok; plural of *ló*, horse. És be akarják váltani őket? nem? Minek? A suvikszos-skatulák i. e. (*id est* = vagyis) omnibesz-kócsi eltörik, lovakok ugyis döglöttek, egy szép napon végképp megdöglenek és akkor nincs mit beváltani.

— You are in your right.

— Nem igezz? Hallottam: Count Károly Miksza, or Mexi, or somewhat such, kiment Emerikébe. Ott kereshi a magyarokat. Én eljövök Emerikéből, hogy itt kereshsem a magyarokat. Hát nem operett. Hol vannak idzsöntlich (eigentlich = tulajdonképpen) a magyarok? Don't you know?

— Nem tudom — feleltem én szomoruan. — Akik itt vannak Pesten, azokról azt mondják, hogy még nem magyarok; akik kint vannak Amerikában, azokról azt mondják, hogy már nem magyarok. Az igazi magyarok, azt hiszem, Lebédiában vannak.

— Ebédia? Well, well! Megueszem Ebédiát. Where is it? Hol van ő?

— Ez a baj, — válaszoltam — ez a legnagyobb baj, mr. Sjubört. Azt nem tudjuk, hogy hol van Lebédia.

Hazamentünk.

Az előszobában kétmillióötszázezer ember ült és állt vegyesen.

— Don't matter, — szólt Schubert — ne törődjünk uelük. Ezeket mr. Amberg szerződtette. Hi iz mej édzsönt. Ügynököm. Mjult héten uolt itt, szerződtetett nehány embert próbaéneklésre.

— Próbaéneklésre? De hisz ezek nem tudnak énekelni.

— Éppen azért — mondta az amerikai. — Nem tudnak, de megpróbálják.

Gábor Andor.

INNEN-ONNAN.

= **Balra át.** A főkapitány rendet akar az utczákon, egészséges keringést az utczák artériáin. Külföldi metropólisokban már vérükben van az embereknek, ami nekünk most van feladva első leczkéül. Olyan rossz tanulók, mint mi vagyunk, bizonyára ismétlésekre leszünk utasitva, de majd csak emlékezetünkbe véssük valamikor. Mert csak itthon rossz a memóriánk. Külföldön az egyik ámulatból a másikba esünk s a sok kényelmi és védelmi intézkedés szünni nem akaró helyeslésünkkel találkozik. Itthon az automobil előtt vágódunk hasra, külföldön a megtalálva hitt eszményi rend előtt. A Friedrich-Strassén gyönyörüen folydogálunk az emberek Golf-áramában, de a Váczi-utczán oldalba boxoljuk a sütkérezőt. A főkapitány fehérkeztyüs kérelme korántsem jelenti tehát még nálunk a rendet. Tyukszemek, vigyázat. A rendőr, aki a sarkon áll, nem kardlapoz, csak instál alássan; s a keztyü, mely kezére feszül, nem pofoz, csak egy hangszer, melybe beledudál.

* * *

ᴅ **A jó öreg korcsmáros.** Jaj de szép az antialkoholizmus. Az ember egyszerüen rini szeretne, mikor a szemléltető előadásokról olvas és megtudja, hogy a jóhiszemü naiv agitálók közt ott van minden erkölcs csősze, az állam is. Mert az állam jó fiu. Éjjel rossz fiu. De nappal inkább jó fiu. Napszálltakor a pálinkás butikokban és a csárdákban árulja a szeszt, ami neki évente kerek kétszáz millió koronát jövedelmez. Kellő alkalommal azonban kirebben a porondra, megtépi a köntösét és rimánkodik, ne igyatok, gyerekek, mert megreped a szivem. Még támogatja is a mozgalmat. Több ezer fillérrel. Óvatosan támogatja, nehogy foganatja legyen. Maga alatt vágja a fát. A fürész azonban tompa. Igaz hogy a támogatásnak becsületesebb módja is lehetne. Egyszerüen ki kellene mondani, hogy a szeszt csak gyógyszertári palaczkokba fejve lehetne kapni, patikákban, betegek számára, mint a sacharint. Ez azonban veszedelmes lenne az állam gyomrának. Az állam inkább a szivét fájditja, mint a gyomrát. Ő korcsmáros, aki a züllött alkoholisták filléreiből gazdagodott meg s most nyilvánosan sir. Vigyáz a csibéire. A jó öreg korcsmáros: áldja meg az Isten mind a két kezével!

* * *

— **A vándorszabó.** Nemcsak ez a szentimentális történetet sejtető czim, hanem az egész, valóban megtörtént história hasonlit egy Andersen-meséhez. Egy régi, gyerekkorombeli, drága Andersen-meséhez, melynek szivhezszóló akkordjai vendégül jártak álmainkhoz is, ha párnánk alatt a mesekönyvvel aludni tértünk. És ha ez ujkori mesében nem fordulnának elő olyan szavak, mint »illetőség«, »tiltott könyöradománygyüjtő« és »közigazgatási biróság«, bizony, alig lehetne ezt is másképp elkezdeni, mint igy: »Egyszer volt...« — No dehát a fentemlitett tekintélyes szavak előfordulnak a megtörtént históriában és ezért csak ugy kell elmondani, ahogy a kőnyomatos hirül adta a világnak, hogy Nagykanizsa városban tiltott könyöradománygyüjtés miatt letartóztatták Kohn Jakab vándorszabót (azt hiszem, ez lehet a neve), és minthogy nem sikerült illetőségi helyét megállapitani, már egy esztendő óta tartják fogva Nagykanizsa város községházának egyik hivatalos szobájában. Igy volt, igaz volt. A szegény vándorszabó, Kohn Jakab, aki tiz éves korától hatvan éves koráig gyalog járt faluról-falura, községről-községre, hegyen-völgyön által; aki nyári zivaratban, téli förgetegben vigan fütyörészve koczogott görcsös botjával és rongyos batyujával az országuton, — a vándorszabó összeütközött a hatósággal és elcsukták előle az ő poros országutját, szabadég alatti álmát, gonddal terhes gondtalanságát, — mert az illetékességét nem lehetett kideriteni. Szegény Kohn Jakab vándorszabó! Kék az ég, zöldel a mező és az országuton melegen süt a déli nap. Az embernek köny szökik a szemébe, ha reád gondol!

* * *

= **Hittan.** A fővárosi tanitók többsége helytelennek tartja a hittannak az iskolában való tanitását. Szerintük a hittan nem fér be a rendes tantárgyak keretébe s a szülőkre kell bizni annak oktatását, mint például a zenét, vagy a tánczot. Az iskolában nem helyes vallások szerint válaszfalakat huzni a gyerekek közé, mert kiviszik magukkal az életbe, ha nem is a vallást, de a válaszfalat. A tanitók kisebbsége a régi rend fentartását és folytatását kivánja. Szerintük minden rendben volt eddig is, nincs czélja a felforgatók agitációjának. És gyülést hivtak össze. Hogy többség s a többségben érvek álljanak a hátuk mögött. A maga igazát vitatta mindegyik és nem jutott eszébe senkinek, hogy közvetitő eszmével hidat épitsen a két tábor között mélylő ür fölé. Például hogy olyan hittankönyvet kell irni, amelyből minden vallásu tanulhat. Inkább összevesztek s ezzel be is bizonyitották, hogy a hittan inkább való az iskolába, mint ők maguk.

* * *

— **Futurista konczert.** Mailandban futurista konczertet adott néhány fanatikus ember. Magakonstruált, különös eszközökkel, melyekkel való hangokat próbáltak érzékiteni. A város és a falu, a nappal és az éjjel, a gond és a könnyelmüség, a valóság és az álom valóságos rezonancziáját akarták reprodukálni. Ez a rezonanczia tényleg megvan, éppen ugy mint ahogy az örömnek és a gyásznak, a nappalnak és az éjszakának, a földnek és az égnek megvan a maga szine. Ezt a szint és az élet aktusainak rezonancziáját csak akkor lehet észrevenni, ha az ember erőszakosan legyőzi azt a tendenczát, melyet magával hozott a világra, — hogy ugyanis mindenbe beleny ugodjék. A müvészet mindig oázisa volt a finom, kényelemszerető embereknek. Ha nem figyeljük meg különkülön az élet egyes faktorainak és aktusainak durva szineit és hangjait, akkor eléggé egységes képben mutatkoznak. A müvészet ezt az egységes képet még egységesebbé tette, finomitotta; összegyúrta a durva szálakat, szineket és hangokat a filigránokkal és valami nyugosztalót, tetszetőset adott. A futurista muzsika igazabbat és valóságosabbat adott a müvészetnél és éppen ezért megbukott, kifütyülték. A gyárkémény bugását, a kocsik zörgését, az emberek zaját, nevetését és halálhörgését nem lehet olyan közönség előtt reprodukálni, amelyet ezen reprodukczió miatt csődituink oda. A futurista muzsikához nem szabad meghivni az embereket.

Azzal meg kell lepni őket. Akkor jobban meg fogják érteni az intencióit és nem a müvészetet fogják benne keresni, ami tényleg nincs benne, hanem impressziókat és itéletet mindarról, ami velünk és körülöttünk történik. És akkor a futurista muzsika esetleg divatba jön, — mint minden, ami hangos és nem müvészi.

* * *

Banzáj! Most kezdődött meg a tokiói tengerészeti panama-pör tárgyalása. A japánok neve a multban csak egy harczkiáltással forrott össze, a banzáj-jal. Ujabban a panamával is atyafiságba jutottak. Mindjárt egy jókora panama esett az ölükbe, nem afféle inczifinczi európai panama, hanem egy egészséges, ősi erőben viruló, jól megtermett ázsiai panama. Eleinte lázadoztak, tiltakozó gyüléseket tartottak, szónokoltak. Ma a tárgyalás simán folyik, az ügyet megvitatják jobbról-balról és itéltek, jobbra vagy balra, de a japánok nem a régiek többé. Addig jártak át hozzánk, rücskös és vén világrészünkre, mig egyszer csak beléjük hárapott a kultura baczillusa, a korrupczió. Ma már a japánok is a »kulturnépek« közé tartoznak. A közvélemény ásitva dobja el az ujságot, a tárgyalást uj tanuk megidézése miatt elnapolták. Japán, menj előre szomoru utadon, a »kultura« utján, banzáj. Hogy is volt csak az a régi-régi japán dal a füzfa lelkéről, a holdról és a cseresznyevirágról?

SZINHÁZ.

A sárga kabát. Furcsán, idegenül érezte a magyar publikum magát ennél a darabnál, amely egy teljesen idegen szinházi kultura minden külsőségét legalább egy estére átültette a mi raffináltabb szczénánkra. Exotikumnak érezte és semmi egyébnek. Nem volt elég primitiv hozzá, hogy közvetlenül élvezni tudja ezt a tőle idegen és ősi szinjátszást, melyet Kina szinházai évszázadok óta változatlanul őriznek, s nem volt eléggé raffinált, hogy a nagy kulturáju néző odaadásával élvezze e játék kedvességeit. Pedig ez a kisérlet többet és értékesebbet jelent holmi exotikum-keresésnél. Persze csak másodrangu fontosságu ebben az esetben, hogy Benrimo és Hazelton, a két amerikai, akik ezt az átplántálást elvégezték, egyébként is invenczióus szinpadismerőknek és komoly szándéku iróknak látszanak, itt nem a darab volt a fontos, nem a mese, amely a mi publikumunk kivánságainak tényleg szegényes, hanem az, hogy ennek az idegen kulturának szépségeit néhány órára megérezzük mi is. Mert igaz és mély szépségei vannak ennek a szinházformának ugy is, ahogy itt láttuk, kiemelve és elválasztva a maga szükséges milieujétől. Benrimo és Hazelton nem a kinai szindarabot plántálták át csupán, hanem a kinai szinjátszást is, ezt a szuggesztiv formát, amely a legtisztább szinészmüvészet, ahol a szinész egyéni ábrázoló képességeire van bizva minden, s külső segitője mindössze egy kórusvezető, aki néhány szóval utal a történések szinhelyére, s a szinpadi kellékes, aki a métier-unalom egykedvüségével nyujtja át a primitiv s nagyrészt csak jelzett kellékeket a szereplőknek; a fekete asztalokat, amelyek hegyeket jelképeznek s az aranyos lajtorját, amelyen a halott asszony a mennybe lépked fel. Sokan voltak a magyar publikumban, akik fölényesen mosolyogtak a maguk fensőbbségének tudatában ez arany lajtorján s a fehér vászon hólepedőn. A mozira gondoltak bizonyára, mely mindent megad és mindent elmond, s amelyet ők, mivel tőlük nem kivánt semmit, sokkal tökéletesebbnek és müvészibbnek éreztek, s talán Henri Bataillera, akinek drámáiban semmi, de semmi csodák nem történnek, mint e kedves kinai mesében. De viszont volt a publikumnak nagy része, mely igaz szeretettel örvendezett ez egyszerü szépségeknek s a maga fantáziájának, mely elég bő, hogy a maga erejével verjen hidat ehhez az idegen kulturához. Ez áthidaló munkát nagyban segitette *Kosztolányi* Dezső nagyszerü forditómüvészete, mely a napkeleti dikczió szinességét és szóornamentikáját tökéletes költői szépséggel ültette át magyarra. A maga nagy talentuma mellett a magyar nyelv hihetetlen s mindenre kifejezésképes bőségéről tett tanuságot. A szinészek nyilvánvaló kedvteléssel és ambicióval játszottak, megértőbbek, finomabbak voltak a közönség nagy részénél, s kitünő munkával segitették e szép kisérletet elismeréshez. *(bl.)*

A kicsinyek. *(A Nemzeti Szinház bemutatója.)* A nagyok és a kicsinyek problémája: mily izgató lehetne ez. A kicsinyek, akik a nagyok társadalmában külön élnek, *status in statu*, és a nagyok, akik a távollétükben beszélnek »róluk«, mély érdeklődéssel, félénken, érezve, hogy ők is robbantóerők, tökéletes, végzetes miniatür-emberek. A darab, amit láttunk, néha megrezzent. Szeretnénk felkiabálni a szinpadra: itt folytassa, szerző ur, itt hagyja abba, nem igy, hanem amugy, most legyen kemény, most szelid, most határozott, most tétova, most nyugodt, most viaskodó. Lucien *Nepoty* megy a maga utján: maga rossz utján: a banalitás ösvényén. Azt, ami érdekes, nem egyszerüen mutatja be, családivá langyositja, rokoni viszonyokkal determinálja. Egy özvegyasszony . . . egy másik özvegyasszony, aki végre férjhez megy . . . két házasságból való gyermekek . . . a néhai férj szabadgondolkodó . . . az uj férj klerikális . . . Ebből tákolódik össze a probléma és megoldja egy házasság. A függönyök mögött emberek állanak, akik kihallgatják a szereplők beszédét. Szivesen üdvözöltük a visszatérő *Odry* Árpádot, aki értékes, fiatalos talentumát ujra teljes fényében csillogtatta. Az azonban kétségbeejtő, hogy a felnőtt szinésznők a lelki zavarukat igy jelzik: »Most na-nagyon za-za-zavart vagyok«. Igazán figyelemreméltó a darabban a gimnázista jól megrajzolt alakja, az érdes, férfias, bájos kamasz, aki aeroplánokat szerkeszt, verseket ir, csókolódzik s alapjában mindvégig gyerek marad. *Mikovényi* Atilla játszotta, egy nagyon fiatal akadémiai növendék, keményen, öntudatosan, kellemes humorral. Jelentős tehetségnek tartjuk őt. *Bayer* Gizi egy kislány szerepében szintén kedves perczeket szerzett nekünk. *Lakos* Editnek, a csöpp és kész kis szinésznőnek raffinált naivitását ujra megbámultuk. Ugy látszik, a jövendő többet ér a jelennél. A kicsinyek jobbak, mint a nagyok.

ZENE.

Bánk bán. Kétszázszor adták. A Tosca tiz, a Parasztbecsület öt év alatt jutott el a századik előadásig. A Bánk bánnak ötvenhárom esztendőre volt szüksége, hogy a kétszázadikat megérje. 1861-ben volt a premiér. 1861-ben a Hugenották huszonöt, az Il trovatore nyolcz éves volt és a Tannhäusert ugyanabban az esztendőben mutatták be . . . A Bánk bán ezekkel a müvekkel szemben alig mutathatott fel sajátos és rendkivüli müvészi értéket. Talán csak egyet. Magyarságát. Inkább: lelkes magyarosságát. Ez a muzsika nem a magyar földből virult ki, Pesten született. A kedves, régi Pesth, vidéki és németes város volt, a polgárok szive lángolt a honért, otthon azonban ritkán beszéltek magyarul. Naivan és rajongva voltak magyarok. Egy népszerü szinész azzal mentett meg egy franczia vigjátékot, hogy a felvonás végén ezt kiáltotta az elégedetlenkedő közönség felé: éljen a magyar szabadság! Emberek megéltek abból, hogy ismerték Petőfit. A sujtásos ruha forradalmi tény volt. Szentirmay gróf és Kárpáthi Zoltán kortársa volt Erkel. Nézzék meg

kérem a régi Pesth szines szénnyomatu képét, olvassák a Regélő, az Életképek, a Honderü kritikáit és be fogják látni, hogy Erkel nem irhatott más zenét, mint amilyent irt és az, hogy ilyent irt: kell. A Tisza-parti jelenetben hasztalan keressük a nagy magyar alföld végtelenségét, a melódiákban az ősi magyar énekek töredékeit. A Bánk bán zenekarában megszólalt a czimbalom és a hős magyar népdalban kesereg: valóban ez a legtöbb, amit egy pesti zeneszerző a hatvanas években adhatott. Mégis: szeretnünk kell őt. Szeretni kell Erkelt, mint a régi budai házakat, portálokat, kilincseket, mint a Nemzeti Muzeum épületét, a Lánczhidat, azt a keveset, ami a régi Pestből, a magyar polgári romantikából megmaradt. Nagyapám fametszete — az első Erkel-kép — római imperátornak ábrázolja a Bánk bán szerzőjét. Ez a hizelgő póz akkoriban kedvelt volt. A valóságban kissé hiu, hiszékeny, naiv, talán kicsinyes, nem egészen öntudatos, apró zsarnokoskodásra is hajlandó ember és muzsikus lehetett ez a patriárka. Kedélylyel és tehetséggel teli táblabiróféle, lokális nagyság, de nagyság. Évszázadok választanak el tőle. Egészen más, mint mi, apró szokásaiban furcsa, különös, néha érthetetlen, mégis tisztelettel köszöntjük, érdeklődéssel nézzük és hallgatjuk őt, aki a hatvanas évek Pestjének zenéjét irta meg, aranyszálak füzik a lelkünkhöz korát, amely — ah — oly távol esik tőlünk és szeretjük őt, mint egy régi, kedves rokont. *(f. gy.)*

Müvészet.

Rippl-Rónai bécsi aranyérme. Egy éven belül immár a második aranyérem vetiti messze villanó fényét a Rippl-Rónai József képeire. Az elsőt még csak lehetett valahogy a baráti szeretet és bajtársi együttérzés számlájára irni, mert azt mi magunk adtuk neki, de a másodikat, az ujat, a bécsi nagy aranyérmet, külföldről, egy nekünk, magyaroknak régtől fogva ellenséges, a Rippl-Rónai müvészetétől pedig merőben idegen földről hóditotta haza magának a mester. Soha jobbkor ez a csattanó válasz nem jöhetett volna, mint éppen most, feleletül azokra a gyermekesen naiv és bárgyuan elfogult fecsegésekre, melyeket az alighogy megszületett és máris elvetélt uj forradalmárok keserü száju Nerói sirnak bele a türelmes magyar betütengerbe, miközben felgyujtanák egész multunkat és jövendőnket, csakhogy nekik — jelenük lehessen. Hogy — óh, jaj! — a magyar müvészeti közvélemény még mindig abszolut értéknek meri tartani az impresszionizmust s mestereknek az uttörő hősöket, akik — Rippl-Rónaival az élükön — egyedül csináltak eddig nagyszabásu magyar müvészetet. Ime, Bécsben is nagy aranyéremmel honorálják a Rippl-Rónaiék »pusztító és felületes« müvészetét s a bécsi Künstlerhausban sem akadt nagyobb érték az Aristide Maillol klasszikus arczképénél, pedig a magyar neo-tábor dinnyéi és virágai is ott küzdöttenek a pálmáért. Megint bebizonyosodott, hogy a magyar müvészetnek az az etappe-ja, melyet Rippl-Rónai oly fényesen képviselt Bécsben, a legelőkelőbb és legnagyszerübb eredményeket produkálta, még ha értékmérőül az egyetemes európai szinvonalat veszszük is, és hogy a mult század utolsó évtizedei voltak eddig a legszebb évei a magyar pikturának mindmaig. Hiába veti ez ellen a lemaradt törtetés, hogy Rippl-Rónai nem a mai alkotásaival, nem a nekünk oly kedves, az uj Rippl-Rónait oly őszintén jellemző, a szinharsogástól hangos vásznaival állitott be Bécsbe, hanem ama bizonyos »fekete« korszakbeli, *ma már* szelidnek ható müveivel, — még ez is csak Rippl-Rónai nagyszerü sikerét öregbiti. Rippl-Rónai ugyanis megmutatta, hogy már tiz-tizenöt évvel ezelőtt is olyan modern palettája volt, hogy a bécsi müvészet csak ma ért meg odáig, hogy legalább *már* azt a régi Rippl-Rónait meg tudja érteni. S ha Rippl-Rónai már két évtizeddel ezelőtt tartott ott, ahova a bécsiek csak ma érkeztek el, az bizonyára nemcsak a bécsiek modernségének inferioritását, de a Rippl-Rónai nagyerejü fölényét is dokumentálja a bécsiek fölött. Ez mindenesetre elég eredmény nekünk, akik a tegnapi Rippl-Rónait is csak ugy szerettük, ahogy a mait szeretjük, legfőképpen pedig megvigasztal bennünket a mai müvészet meddő vergődéséért, mely — ugy lehet — még holnap sem fog olyan diadalokat aratni, mint a tegnapi Rippl-Rónai. Ha ehhez még hozzáveszszük, hogy egy itthon következetesen mellőzött, vagy — ami még rosszabb — gyanus helyekről lanszirozott kitünő szobrászmüvészünk: Vedres Márk is hozott haza Bécsből legalább egy kis aranyérmet, igazán nem lehet panaszunk az átkos Ausztria-Bécs ellen. Gavallérosan fizetett nekünk, a hires gavallérnemzetnek. Mi még csak arra sem érdemesitettük az ő legnagyobb fiát: Klimtet, hogy akárcsak egy rajzot is vegyünk tőle a muzeumunk részére, mikor itt járt nálunk kollektiv kiállitásával, ő egyszerre két aranyéremmel mutat rá, hogy vannak nekünk olyan fiaink itthon is, akiket csak akkor látunk a maguk igazi nagyságában, ha előbb Bécsben vert arany csillogása kápráztatja messzebblátóvá a szemünket.

R. M.

Müvészi prospektusok. A balneológiai kongresszus pályázatot hirdetett prospektusra. Nálunk meglehetősen el van hanyagolva a prospektus-müvészet. Müvészi plakátjaink már vannak, de prospektusainkat ugy abdálják össze, mintha még barbár korban élnénk, vasvillával hányják egybe az adatokat, szöveget és a képeket. A pályázat eredménynyel járt. Dr. *Arányi* Zsigmond kapta az első dijat müvészi, feltünést keltő prospektusával, a trencsénteplicziki fürdőigazgató, aki a kis tátrai fürdőből rövidesen európai világfürdőt formált. Prospektusa szolid, megbizható és kedves. Nemcsak müvészi, de rábeszélő, agitativ is. Aki kezébe veszi, örömmel lapozza át s máris meg van nyerve az ügynek. Mindezt pedig pusztán müvészi eszközzel éri el, a prospektusa nemes és izléses stilusával. A balneológiai kongresszus egy remekbe készült plakettel tüntette ki a nyertest.

IRODALOM.

Szegény magyarok. (Regény két kötetben. Irta: *Oláh* Gábor.) Megint egy lirai regény, a legsilányabbak fajtájából, amely már nagyon közel jár a pamflet határaihoz, sőt helyenkint a legizléstelenebb módon át is gázol ezeken a határokon. *Oláh* Gábor — aki a modern magyar lirikusok közé máról-holnapra cseppent — személyes tapasztalatai alapján irt egy nagyon szomoru regényt, amelynek legszomorubb és sajnálnivalóbb hőse ő maga, a könyv irója, aki minden hivatottság nélkül jobb sorsra méltó erőt és időt pazarolt erre a hétszázoldalas lehetetlen férczmunkára. Nem éri meg a fáradságot, hogy minden elhibázott részletével külön foglal-

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem használjon azonnal: **Beretvás-pastillát**
mely 10 percz alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Orvosok által ajánlva. Készíti **Beretvás Tamás** gyógyszerész **Kispesten.** Kapható minden gyógyszertárban. 3 dobozznál ingyen postai szállitás.

kozzunk, mert még véletlenül sem bukkanunk benne értékes, csak a középszerüség nagyotakarásának hólyagpukkanásaitól hangos oldalakra. Oláh Gábor mindent el akart mondani ebben a könyvben, mindent — és nem mondott semmit. Se Debreczent, se Budapestet, se emberi lelket, se érdekes vallomást, se igazi vélményt, semmit nem tud adni a rengeteg szóözönben, csak egy vérszegény, holdvilágos mesét, amelynek toldozott szálai közé töm be minden megemésztetlen irást és minden ismerőst, akivel csak epés haragjában találkozott. Irodalmi töltöttkáposzta ez a vaskos irás, elrontott, élvezhetetlen káposzta, amit ugy lelocsolt a szerzője zsirral, hogy szétfőtt benne minden töltelék. Gyomorrontást szerez a vakmerő olvasónak. *K. A.*

A mester. (Szinmü egy felvonásban. Irta: *Antal* Sándor.) A finomtollu novellista tollából nemrégiben jelent meg ez a rendkivül bájos és müvészi érzékkel megirt apróság. Nem hiszszük, hogy szinpadon minden szépsége kibontakozhatott volna, — Nagyváradon került szinre a darab — könyvben, olvasva, a félig elmondott, sejtetett érzések és a lélek mélyén hullámzó vergődések intim rajza sokkal inkább érvényesül. A novellisztikus forma, ugy érezzük, mégis csak alkalmasabb mondanivalói számára s emlékszünk néhány tökéletes biztossággal megkomponált és elmondott történetére, amelyek az igazi *Antal* Sándort reprezentálják s amelyek megértetik velünk, hogy a drámai forma korlátai között miért nem tud egész otthonossággal mozogni. *Antal* Sándor lelki rajzai annyira csak a belső történéseket hangsulyozzák, hogy a dráma materiálisabb anyaga nem egészen alkalmas eszköz számára a finomabb nüánszok közvetitésére. A külső akczió térhére van s ezért ezt lehetőleg kerüli is, a lelki motivumok megéreztetése azonban még ebben a neki kissé idegen formában is teljesen sikerült, épp ugy mint eddigi irásaiban.

KÖZGAZDASÁG.

A Budapesti Villamos Városi Vasut r.-t. április 18-án tartott folyó évi közgyülése elhatározta, hogy a 2,206.463 K (1912-ben 2,599.564 K) tiszta nyereségből 16 K = 8% osztalékot fizetnek, szemben az 1912-re fizetett 18 K = 9%-kal, az áruforgalmi tartalékalaphoz 45.415 (63.447) K-t csatolnak, az igazgatóságnak jutalékul 90.830 (126.894) K-t juttatnak és 42.846 (88.284) K-t uj számlára visznek át. A közgyülésen *Oesterreicher* Samu dr. kérte az igazgatóságot, hogy az uj részvények kibocsátása esetén gondoskodjék arról, hogy a kisebbséget ne érje sérelem. *Hüvös* József elnök megnyugtató szavai után *Bárczy* István dr. polgármester kijelentette, hogy az uj részvények kibocsátása alkalmával követendő eljárás mindezideig komoly tárgyalás alapját nem képezte. Amennyiben azonban a főváros bizonyos előnyöket fog kérni, természetes, hogy erről csak megfelelő ellenszolgáltatás fejében lehetne szó. A fővárostól minden igazságtalanság távol áll. Gróf Festetics Géza felügyelő-bizottsági tisztségéről lemondott, helyét *Szimély* Árpád főszámvevővel töltötték be.

A Hazai Bank Részvénytársaság uj székházába költözik. A Hazai Bank Részvénytársaság Budapesten V., Harminczad-utcza 6. szám alatt, az Erzsébet-tér sarkán épült uj székháza 1914. évi április hó 27-én, hétfőn fog hivatalos rendeltetésének átadatni. A költözködés a banknak husz éven át az V., Dorottya-utcza 3. szám alatti házában volt helyiségeiből április hó 25. és 26-án megy végbe. Hétfőn, folyó hó 27-én reggeltől már az uj székházban áll a bank vezetősége és tisztviselői kara a közönség rendelkezésére. Ettől a naptól fogva a bank központja is felveszi a takarékbetéti üzletet betéti könyvecskék kiszolgáltatása ellenében.

A Közuti Vasut közgyülése. A Budapesti Közuti Vaspályatársaság április 18-án tartotta 49-ik rendes közgyülését *Lánczy* Leó titkos tanácsos elnöklésével. A közgyülés egyhangulag elfogadta az előterjesztett zárszámadásokat és a mérleget. Az osztalék, amely 32 koronában állapittatott meg, május elsejétől kezdve a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank és a Magyar Általános Hitelbank pénztáránál kerül kifizetésre. A felügyelőbizottságba megválasztották *Grünbaum* Jakabot és a választmány eddigi tagjait.

HETI POSTA.

Kéziratokat nem adunk vissza és megőrzésükre még akkor se vállalkozunk, ha erre külön megkérnek.

Cz. Gy. A verseket nem használhatjuk.

Esztergom. *Sz.* Gyöngécskék. Jobbakat várunk. Czime: Rákóczi-ut 54.

Dal. Csupa régi, idejét mult hang. A témák is ezeresztendősek. Valami ujat kérünk.

Nagyvárad. *A.* Levél megy. A könyvről figyelmeztetés nélkül sem feledkeztünk volna meg.

Nem közölhető: Az élet. Zuzmara. Nem tudja... Theodóra. Te. Vasárnap. Tovatünő lépések. Emlékezés. Madártragédia. Uj versek Margitnak. Hiv a falu. Versek. Gyujtogatás. Egy páholybeli ifjuhoz. A szerelemtelen. Nász.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Nemcsak a gazdagok kiváltsága a fürdőzés! Minden embernek, ki egész éven át robotol, joga van néhány hétig pihenni, reumás, köszvényes, vagy egyéb baját gyógyitani és szabadságát jó levegőn és szép vidéken eltölteni. Ezt a jogot ugy az állam, mint a legtöbb magánvállalat elismeri, amikor hivatalnokainak néhány heti szabadságot ad. Csak az a baj, hogy az utazás és más helyen való tartózkodás többletköltséget nem sok ember birja. E bajon eredményesen segit Trencsénteplicz fürdőigazgatósága azáltal, hogy a tavaszi és őszi hónapokban, vagyis a főidény 10 hetét kivéve, az egész évben minden hivatalnoknak és ehhez hasonló foglalkozásunak napi csekély 8 koronáért teljes penziót és gyógyfürdőt, vagy iszapkezelést ad külön szobával és uri ellátással. Ilyen olcsón a mai drágaság mellett még otthon sem élhet az ember.

Pünkösd Konstantinápolyban. Néhány évi szünet után május 27-én rendez ismét konstantinápolyi kirándulást a Központi Menetjegyiroda, hogy ezt a keleti sajátosságáról oly hires, fekvése tekintetében pedig páratlanul szép várost kisebb számu disztingvált kiránduló-társaságnak a lezajlott harczok után ujra bemutassa. A kirándulás részvételi dija 320 korona, mely összeg az oda és vissza való utazáson, *elsőrangu* teljes ellátáson, kocsikon, hajókirándulásokon, vezetőkön stb.-in kivül még az összes belépődijakat és borravalókat is magában foglalja. Részletes utiprogrammot dijtalanul küld a Központi Menetjegyiroda, Budapest, Vigadó-épület.

Budapest, 1914. — Nyomatott az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társ. betüivel.